

MO

mededelingen opbouwwerk

thema

OPBOUWWERK IN JAREN '90

vernieuwende aanpakken

**opbouwwerk
en lokale overheid**

**positionering
van opbouwwerk-beroep**

vrouwen/lokale economie

**voorwaarden publiek
private samenwerking**

PCG als motor

no. 72

FEBRUARI 1989 - 8E JAARGANG

- 3:** Opbouwwerk in jaren '90; verslag van een werkconferentie
- 6:** De waarden van de 60-er jaren koppelen aan aanpak jaren '90 (drs. W. Dijkstra)
- 8:** Opbouwwerk is een zorgend beroep (prof.dr. Ph. Idenburg)
- 9:** Opdracht voor opbouwwerk is rationalisering en vernieuwing (drs. J. Elffers)
- 11:** Gerichte inspraak leidt tot betere producten (J. Happel)
- 14:** Hardnekkig handwerk actueel bij sociaal beheer van buurten (A. van Veenen)
- 15:** Mannen en luisteren
- 15:** Kwaliteitsbeleid in de non-profit sector
- 16:** Proeftuin-middelen Den Haag naar buurtleerwerkplaats
- 17:** Veel belangstelling voor hoogleraarschap opbouwwerk
- 18:** Heft weer in eigen handen
- 18:** Boekenreeks woonkwaliteit
- 18:** Balans van thuiswerk
- 19:** Landelijke conferentie PCG als motor
- 19:** Consulentschap Samenlevingsopbouw; installatie Raad van Advies
- 20:** Actief beleid ter bestrijding werkloosheid; Vrouwen en lokale economie
- 22:** 2e fase opleiding opbouwwerk alleen nog in Rotterdam
- 22:** Wijk-aanpak en maatwerk bij terugdringen werkloosheid
- 23:** Voorwaarden voor publiek private samenwerking
- 24:** Zelfwerkzaamheid met groen
- 25:** Opbouwwerker belangrijke "wever" van plaatselijk netwerk
- 27:** Studie en onderzoek: Werkgelegenheidsbeleid in Nederland; Aangeschoten wild; over macht, moraal en politiek
- 28:** Studie en onderzoek: Databank ouderen en huisvesting; Buurt in balans
- 30:** Nieuwe opbouwwerkpraktijk in Amsterdam-Noord
- 31:** Zelfbeheer in huursector
- 32:** Buurtbeheer 14 keer

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt ten minste 10 maal per jaar: zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling: Luc Boss, Charlotte Krop, Greet Hettinga, Wil van de Leur, Jolanda Tabak.

Basislayout: Kloek Design Houten.
Druk: Stimio Meteren.
Foto omslag: Campagne "Witte Dorp Forever".

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 48,- voor het 1e en f 44,- voor het 2e en volgende abonnement. Losse nummers kosten f 6,-, themanummers f 7,50, excl. porto.

Opzegging van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie:
Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354.

ISSN: 0168-06SX

De wens van de samenstellers van M.O. – en belangrijker: van veel lezers – om het blad wat beter leesbaar en –ogend te maken (ook al blijft het dan een gewerpsblad), gecombineerd met ruimere mogelijkheden op het gebied van geautomatiseerde pagina-opmaak, maken dat u een heel andere M.O. voor ogen heeft.

Veel blijft echter gelijk. M.O. blijft doorgaan u te informeren over actuele ontwikkelingen in beleid en praktijk van het opbouwwerk. Blijft tot doel houden om door een uitwisseling van denkbeelden en praktijken, het lokale werk te verstevigen.

Nieuw in de reguliere nummers is een rubriek studie en onderzoek die verzorgd wordt door het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Ontwikkeling (NIMO). Meer dan voorheen willen we in deze nummers ook stelselmatig aandacht besteden aan methodiekontwikkeling en actuele praktijken.

Het eerstkomende themanummer zal gaan over opbouwwerk en de particuliere woningverbetering. Andere thema's dit jaar zijn o.a. werken met jongeren en gezondheidszorg.

In dit eerste nummer van de 8e jaargang gaan we uitgebreid in op de conferentie "Opbouwwerk in de negentiger jaren", half januari gehouden in Rotterdam.

Verder in deze M.O. o.a. aandacht voor vrouwen en lokale economie, nieuwe opbouwwerkpraktijk in Amsterdam-Noord, voorwaarden voor publiek private samenwerking, een buurtleerwerkplaats in Den Haag en zelfbeheer. ■

Opbouwwerk in jaren '90

"Gebleken is dat allerlei essentiële kenmerken van het opbouwwerk nog steeds recht overeind staan en geïmplementeerd worden."

Dit concludeerde W. van de Leur, coördinator van het Landelijk Platform Opbouwwerk (LPO) en dagvoorzitter, aan het slot van de werkconferentie "Opbouwwerk in de negentiger jaren", vrijdag 13 januari jl. in De Doelen in Rotterdam.

De conferentie was georganiseerd door de Werkplaats Opbouwwerk Noord-Nederland (WONN), het Landelijk Platform Opbouwwerk, het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) en de Stichting Rotterdams Instituut voor Bewonersondersteuning (RIO). Centraal stond de toekomst van het opbouwwerk.

De organisatoren hadden gezorgd voor een vol programma, voor sommigen, zo veel in de wandelgangen te horen, te vol. De conferentiegangers kregen vijf inleidingen en een zelfde aantal projectpresentaties voorgeschoteld. Ook waren een aantal panelleden (vertegenwoordigers van "de maatschappij") uitgenodigd om hun mening te geven over de projecten in het licht van lokale problemen.

De verschillende onderdelen werden op vakkundige en humoristische wijze aan elkaar geprepareerd door N. Haasbroek, directeur-hoofdredacteur van Radio Rijnmond.

Vernieuwende aanpakken

De conferentie werd, na het welkomwoord van Van de Leur, ingeleid door E. Canjels (WONN).

Hij wees nog eens op het doel van de conferentie, "het verspreiden van informatie over vernieuwende aanpakken, deels op bekende terreinen maar evenzeer op terreinen die traditioneel niet tot het werkterrein van opbouwwerkinstellingen worden gerekend". Hiervoor dienden de vijf projecten.

"Twee projecten zijn vooral methodisch interessant: het Fries WAO-beraad en de campagne-methode, zoals die in het Witte Dorp is toegepast. Het project migrantenopbouwwerk Rotterdam is vooral van belang omdat een nieuwe en sterk afwijkende doelgroep bediend wordt. Het arbeidsinpassingsproject Maatwerk en het Samenwerkingsverband Ouderenzorg Escamp tenslotte zijn voorbeelden van institutionele vernieuwing." (Dat wil zeggen, zij brengen wijzigingen aan in de instituties die de samenleving laten functioneren.)

"Een vraag die bij de projectkeuze geen grote rol heeft gespeeld is of de projecten zichzelf wel of niet als opbouwwerk beschouwen. (Maatwerk en Escamp vallen hier naar hun eigen inzicht niet onder.) Voor alle projecten geldt dat ze naar ons idee voor opbouwwerkers interessant en leerzaam zijn."

Om de discussie richting te geven, noemde Canjels drie bekende functies van opbouwwerk: "De eerste functie is het verbeteren van de positie van kansarme groepen: vandaag hebben we het dan onder andere over migranten, Wao-ers en langdurig werklozen. Een tweede functie van het opbouwwerk is gemeenschapsvorming. Deze functie komt het duidelijkst tot uiting in de campagne-methode en het migrantenopbouwwerk. Als derde functie van het opbouwwerk zou ik willen noemen institutionele innovatie. Maatwerk en het Samenwerkingsverband Ouderenzorg zijn hier voorbeelden van. Zij ontwikkelen methoden om te komen tot een andere en betere verdeling van werk, respectievelijke zorg. Deze functies blijven

van belang, ook voor de jaren negentig. Essentieel is wel dat opbouwwerkers zich instellen op de gewijzigde omstandigheden."

"Zo heeft de lokale overheid de neiging steeds assertiever op te treden en de ruimte voor de inbreng van het particulier initiatief te beperken. Het opbouwwerk moet hier niet teveel aan toegeven. Vandaag willen we laten zien hoe dit op creatieve wijze kan."

Verzet tegen "Tilburgs model"

Vervolgens gaf Canjels het woord aan drs. W. Dijkstra, wethouder in Tilburg en voorzitter van het Landelijk Contactorgaan voor het Sociaal en Cultureel Beleid (LSBC). Dijkstra sprak over "Opbouwwerk en de lokale overheid". In het vervolg van dit verslag verwijzen wij voor wat betreft de inleidingen naar de teksten opgenomen in dit M.O. nummer.

"Het is zeker tien jaar geleden", deelt Dijkstra mee, "dat ik bestuurlijk actief was in welzijnsland. Ik spreek dus als iemand die de discussie over de werksortie al geruime tijd niet meer actief volgt en als bestuurder nu aan de andere kant van de tafel de instellingen en de opbouwwerkers treft."

Vanuit de zaal werd hij juist op dit punt aangevallen. Hem werd verweten in die periode de literatuur niet goed te hebben bijgehouden.

"Dijkstra doelt op de discussie in de jaren zeventig. Die discussie loopt al lang niet meer", was de reactie op het eerste deel van zijn betoog.

Zijn Tilburgse model, met een sterke nadruk op buurtgewijze aanpak, prioriteitsbepaling door de gemeenteraad en zijdelingse betrokkenheid van de beroepskrachten, wekte verzet. Op deze wijze wordt te weinig gebruik gemaakt van de expertise van de werkers, vond men. "Veel zaken verdienen bovendien, juist om wille van de effectiviteit, een bovenwijkse aanpak."

Haasbroek gaf hierna het panellid prof. dr. Ph. Idenburg, hoogleraar bestuurskunde aan de Rijksuniversiteit Utrecht, het woord. Deze hield, onverwacht ook een kleine inleiding. Interessant punt daarbij was zijn kritiek op het zogenoemde TORSO-onderzoek. "Dit is te veel top-down. Nodig is een inzicht in een vergroting van de capaciteiten van onderop."

WAO-beweging: recht op blijvende steun?

Als eerste project kwam het Fries WAO-beraad ter sprake, gepresenteerd door N. de Jong. "In 1982 bestond er een tiental belangengroepen van Wao-ers in Friesland. De groepen waren lokaal georganiseerd, waardoor er geen effectieve belangenbehartiging mogelijk was. Juist in de provinciale en landelijke arena moet belangenbehartiging plaatsvinden," aldus De Jong. Naast het Fries WAO-beraad ontstonden er andere platforms. Ook kwam er een landelijk samenwerkingsverband tot stand. "Dit alles was", zo zei De Jong, "het resultaat van een bewuste en stapsgewijze strategieinzet." Tussen de drie niveaus werd een logische samenhang gecreëerd. "Het vermijden van vervreemding van de achterban bleef daarbij steeds belangrijk." Panellid drs. J. Elffers, organisatieadviseur, wilde horen wat het project nu werkelijk heeft betekend voor deze groepen. De Jong: "De medische dienst heeft grote invloed op het bestaan van een Wao-er. De afhankelijkheid daarvan leidde jarenlang tot een gevoel van machteloosheid. De lokale belangengroepen konden dat niet doorbreken. De (landelijke) platforms konden onderhandelingen aangaan met de medische dienst. Daarnaast werd de Wao-er ook op zijn rechten gewezen."

Elffers vond de successen die behaald zijn opvallend. Hij vroeg zich echter af, "op welk moment het opbouwwerk zich terug zal trekken. Het risico is dat het opbouwwerk blijft 'klevan'. Mijn advies is 'te bewegen'." De Jong stelde daar tegenover dat het opbouwwerk in dit geval juist duurzaam moet zijn. Haasbroek concludeerde dat er een belangrijk verschil bleef bestaan tussen de standpunten van De Jong en Elffers. "De Jong vindt het belangrijk dat het opbouwwerk duurzaam betrokken blijft. Elffers vindt: als je je werk gedaan hebt, moet je weg." Vanuit het Rotterdamse opbouwwerk werd opgemerkt dat dit een telkens terugkerend misverstand is. "Bewoners en uitkeringsgerechtigden hebben, net als zoveel anderen in de maatschappij, recht op professionele steun bij hun belangenbehartiging."

Migrantenopbouwwerk Rotterdam

Het tweede project dat werd gepresenteerd, was het Projekt Migrantenopbouw Rotterdam. Als eerste kwam M. Aalders aan het woord. "De stadsvernieuwing in Charlois dreigde vast te lopen omdat er geen communicatie was met een belangrijk deel van de wijk." Er werden daarom tweetalige mensen aangehouden als migrantenopbouwwerkers. Een van hen is D. Tabghi. Volgens Tabghi, voor de Marokkanen in de wijk actief, viel de keuze op een zelforganisatie in de vorm van een culturele vereniging. Informatieverschaffing, mobilisering en belangenbehartiging zijn de voornaamste doelen. De opbouwwerker speelt bij de organisatie een belangrijke rol. Hij werft vrijwillig kader en draagt ertoe bij dat dit geschoold wordt. De resultaten van het project, in de vorm van een structureel betere positie van minderheden, worden langzaam maar zeker zichtbaar. Na afloop van het verslag van Tabghi was er geen tijd voor vragen of opmerkingen uit de zaal. In de wandelingen kon evenwel worden opge-

vangen dat men wat meer had willen horen over hoe hij klaarspeelde de Marokkaanse gemeenschap te verenigen.

Na de lunchpauze volgde de inleiding van drs. J. Elffers over "De positionering van het opbouwwerk". Zijn helder en met veel humor gebrachte lezing betekende een uitstekende start van het middagprogramma. Vanuit de zaal kwamen geen kritische reacties op de toespraak, wel een vraag over zijn tarieven.

Institutionele innovatie

Het Samenwerkingsverband Ouderenzorg Escamp (Den Haag) experimenteert met een andere wijze van verdeling van de gelden voor het flankerend ouderenbeleid. Het project, door de organisatoren van de conferentie naar voren geschoven als "institutioneel innovatief" viel geenszins in de smaak. Panellid drs. J. van Eeden, wethouder in Den Helder en voorzitter Landelijk Platform Opbouwwerk, was van mening dat het hier gaat om instituuksverkokering waaraan wel wat moest gebeuren. "Maar de wijze van aanpak heeft niets met opbouwwerk te maken." De coördinator, J. Happel, in antwoord hierop: "Het is mijn taak om de leveranciers op een lijn te brengen." Dr. C. de Wit (Vakgroep Stadsstudies Rijksuniversiteit Utrecht): "Dit bevestigt ouderen in hun consumentenrol."

Campagne-methode heeft waarde bewezen

Met veel plezier keek de zaal vervolgens naar een video-opname van de campagne-methode, zoals die is toegepast in het Witte Dorp in Rotterdam.

Deze methode wordt gekenmerkt door een concentratie van aandacht op een relatief korte periode waarin de belangrijkste resultaten (bijv. toezeggingen van de overheid) binnen-gehaald moeten worden. Voordat de eigenlijke campagne start, besteden bewonersorganisatie en opbouwwerk een groot deel van hun tijd aan de voorbereiding ervan. Tijdens de campagne zelf speelt zich een groot aantal activiteiten af; na afloop kan op de resultaten worden voortgebouwd.

J. Janssens: "De methodiek heeft inmiddels zijn waarde bewezen. Dezelfde methode kan ook gebruikt worden voor andere werksoorten." "Met behulp van de methode kunnen tegenstellingen overbrugd en overwonnen worden. In zo'n vastgelopen situatie als bij het Witte Dorp is een actieprogramma op een deel-terrein nooit mogelijk. Alleen de bewoners zelf kunnen een actieplan maken; zij kunnen alles integreren tot een compleet verhaal." Panellid De Wit merkte over de campagne-methode op dat deze alleen succes heeft in een homogene buurt. Daarnaast wees hij op het moeilijke vraagstuk van legitimatie. "Naast de persoonlijke integriteit van de opbouwwerker is ook van belang dat de instelling van waaruit hij werkt aanspreekbaar is op zijn daden."

Na de theepauze was het woord aan A. van Veenen (RIO). Hij sprak over een "Referentiekader voor de jaren negentig", waarbij hij sterk de nadruk legde op het "hardnekkig handwerk", actueel bij sociaal beheer van buurten.

Maatwerk bij arbeidsbemiddeling

Ook het laatste project, Maatwerk, kwam met een videopresentatie.

Haasbroek: "Zakken jullie maar lekker onderuit, ik heb net gehoord dat het programma een half uur duurt." Maatwerk, zo bleek uit de videopresentatie, richt zich op langdurig werkloze jongeren. (Men spreekt liever van moeilijk plaatsbare jongeren.) Door een wijkgerichte aanpak wordt, in samenwerking met het arbeidsbureau, geprobeerd de jongeren aan een baan te helpen. Door middel van dit project is de werkloosheid onder jongeren in Helmond-Noord aanzienlijk gedaald. Dit toont aan dat met de juiste aanpak de categorie onbemiddelbaar wel degelijk een plaats heeft op de arbeidsmarkt.

Vanuit de zaal werd, ook nu weer, gevraagd aan de presentatoren J. Berends en P. Rijerse wat dit met opbouwwerk te maken heeft. Rijerse: "Het opbouwwerk had een vertrouwensrelatie met de wijkbewoners, het arbeidsbureau niet. Het opbouwwerk heeft daarom contact gezocht met het GAB." Haasbroek: "Is er ook een eindigheid aan het project gesteld?" Rijerse: "Voorlopig is er nog geen eind in zicht, gezien het aantal moeilijk plaatsbare werklozen en het onvermogen van het arbeidsbureau." Haasbroek: "Laat de vakbeweging dan verstek gaan?"

Panellid M. van de Berg (Abva/Kabvo): "Als de vakbeweging tekort schiet, schieten we allemaal tekort. De vakbeweging kan niet alle zonden van de wereld op z'n nek nemen. Dat we de dingen laten liggen, is duidelijk. Dat het opbouwwerk die dingen oppakt, is prima."

Veel migranten zijn zonder begeleiding bij voorbaat kansloos op de arbeidsmarkt project Maatwerk in Helmond, arbeidsbemiddeling van langdurig werkloze jongeren (foto Hapé Smeele)

Opbouwwerk loopt 5 jaar vooruit

Voordat de deelnemers zich aan de borrel konden overgeven, maakten Haasbroek en Van de Leur de balans op. Haasbroek concludeerde dat deze dag het model Elffers (bedrijfsmatig) tegenover het model Van Veenen (belangenbehartiging) stond. Een kleine enquête onder de aanwezigen leerde dat voor deze modellenpolarisatie weinig enthousiasme bestond. Zaal: "Het is een onzinnige tegenstelling. Van beide worden elementen toegepast." Van de Leur prees desalniettemin Haasbroek, die "een goed evenwicht had bewaard tussen humor en ernst." Over een idee van Elffers merkte hij op: "Er zit wel iets in die wet van de afnemende meeropbrengst. Er is wel degelijk sprake van eindigheid bij projecten." Heel anders wordt het wanneer je naar complexe problemen kijkt, zoals hij het WAO-beraad. "Dan is het onzinnig om op te merken dat het in twee jaar rond moet zijn. Het beleid waarmee Wao-ers te maken krijgen, gaat immers steeds

De waarden van de 60-er jaren koppelen aan aanpak jaren 90

door. En dat geldt ook voor het institutionele oerwoud waar ze afhankelijk van zijn."

Van de Leur: "De pioniersfunctie van het opbouwwerk, vanuit de zaal aangedragen, vond ik een belangrijk punt. Het opbouwwerk loopt altijd vijf jaar vooruit met het oppakken van problemen, waarmee het beleid nog geen raad weet. Dat was zo in de stadsvernieuwing. Dat is nu zo op onderdelen van de plaats van de arbeid in de samenleving, zie Maatwerk. Daarom zal het model Dijkstra de dood in de pot betekenen. Alles gaat op één hoop en wordt buurtgebonden gepresenteerd. Zo'n buurtagogisch vastgenageld team lijkt me heel beperkt.

Ten slotte: "Vandaag blijkt weer hoe belangrijk het is om het beroepsprofiel van de opbouwwerker te beschrijven. Niet alleen wordt dan duidelijker wie er allemaal het beroep uitoefenen, maar ook hoe we qua probleemoplossend vermogen de jaren negentig ingaan."

Annelies Straver

Op de volgende pagina's staan samenvattingen van de inleidingen door de heren Dijkstra, Idenburg en Elffers, alsmede de stellingen die Anne van Veenen naar voren bracht.

Tevens is de toelichting opgenomen van J. Happel over het samenwerkingsverband Ouderenzorg Escamp. Voor de overige projectbeschrijvingen (Maatwerk, Fries WAO-beraad, migrantenopbouwwerk en de campagne-methode) wordt verwezen naar de conferentiestukken. Diegenen die de conferentie niet hebben bijgewoond, kunnen deze alsnog tegen kostprijs aanvragen bij de WONN (05120-18925).

Verderop in deze M.O. nog een reactie van Leida Schuringa op de conferentie en de tekst van een toets die Gérard Neessen met het oog op de conferentie maakte in het kader van de 2e fase opleiding opbouwwerk. ■

Drs. W. Dijkstra (wethouder te Tilburg) mocht de spits afbijten met een inleiding over "Opbouwwerk en de lokale overheid". In het eerste deel van zijn toespraak schetst Dijkstra zijn indruk van de situatie van het opbouwwerk. In het tweede deel gaat hij in op het "Tilburgs model", een wijze van aanpak die sterk buurtgericht is, met prioriteitsbepaling door de gemeenteraad en slechts een zijdelinge betrokkenheid van beroepskrachten. Hieronder een samenvatting van zijn betoeg.

In de situatie van het opbouwwerk is naar Dijkstra's indruk vergeleken met 15 jaar geleden niet zoveel veranderd: het opbouwwerk mobiliseert nog steeds mensen en steunt hen bij het behartigen van hun belangen. Het ideaal van de jaren '60, een verbeterde structurele participatie van burgers in de democratische besluitvormingsprocessen is niet verwezenlijkt. Maar zolang het opbouwwerk er in slaagt de juiste groepen op de juiste momenten te de juiste instrumenten in staat te stellen hun problemen om te zetten in georganiseerd initiatief, kunnen we volgens Dijkstra tevreden zijn. Wat wel veranderd is, is Dijkstra's eigen positie in het krachtenveld: van bestuurder van een opbouwwerkinstelling naar bestuurder van een gemeente.

Tilburgs model

In het tweede deel van zijn inleiding, "een Tilburgs model", geeft hij vanuit zijn positie van wethouder zijn visie op de inkadering van het opbouwwerk en het bredere welzijnswerk en op de relatie met de overheid. Hij doet dit aan de hand van de volgende zes (verkort weergegeven) stellingen:

1. Voor het welzijnswerk is de buurt een voor de hand liggend organisatieprincipe. Het is een plaats waar

problemen zichtbaar en voelbaar zijn. Het buurt- of wijkhuis is het warm kloppende hart van de buurt. Het is herkenbaar voor allen. Het welzijnswerk in het algemeen heeft tot taak bewoners de mogelijkheid te bieden op een adequate wijze behoeften en wensen te bevredigen: van recreatieve activiteiten tot cursussen.

Het is de taak van het opbouwwerk in het bijzonder de buurtbewoners te stimuleren zelf te werken aan gemeentse veranderingen in probleemsituaties, zeker op terreinen van wonen/woonomgeving en arbeid/werkloosheid, maar ook op terreinen van inkomen, onderwijs, gezondheid, enz.

2. De opbouwwerker is lid van een professioneel team. Zoals alle andere werkers in de buurt: sociaal-cultureel werker, jongerenwerker, ouderenwerker, emancipatiewerker, migrantenwerker, buurt-maatschappelijkwerker, e.a. is hij/zij in het team voor de buurt flexibel inzetbaar en heeft hij/zij eigen specialismen. Per buurt dient een integraal welzijnsplan gemaakt te worden. Op basis van een grondige analyse van de behoeften en wensen van de buurt, wordt een werkplan opgesteld. In dat werkplan worden doelstellingen (zoveel mogelijk in eindtermen) geformuleerd. De realisering van deze doelstellingen worden gedragen door de bewoners en ondersteund, c.q. uitgevoerd door professionals en vrijwilligers. Ik bepleit deze integratie vanuit de overtuiging dat een samenhangende projectmatige aanpak van behoeften en wensen mogelijkheden biedt oplossingsrichtingen te formuleren en daadwerkelijk oplossingen te realiseren. Het is ook uiterst pragmatisch: na de omvangrijke bezuinigingen in de welzijnssector dienen de werkers optimaal te worden ingezet.

3. De centrale uitgangspunten van het werk blijven: emancipatie in de brede zin van het woord, stimuleren van zelforganisatie, gericht zijn op democratisering. Je zou kunnen zeggen: de waarden van de jaren zestig, vertaald in een aanpak van de jaren tachtig: planmatig en produktgericht.

4. Een concreet voorbeeld is de wijze waarop zeer recent een nieuwe verhouding tussen overheid en particulier initiatief zijn beslag heeft gekregen: budgetfinanciering op basis van contracten. Heel kort komt dit op het volgende neer. De overheid wil iets en formuleert na grondige voorbereiding een beleid. Bij de voorbereiding zijn burgers, het particulier initiatief betrokken. Je maakt geen beleid vanuit het luchtledige. Maar het primaat ligt bij de politiek, althans voorzover gemeenschapsgelden worden ingezet. De overheid vraagt offertes: en onderhandelt met instellingen, of besturen van buurten die zich melden. Vervolgens wordt een- of meerjaren subsidiecontract gesloten. De buurt krijgt een budget, waarvoor taken worden uitgevoerd. Met de uitvoering bemoeit de overheid zich niet. Dat is de verantwoordelijkheid van de buurt, van de instelling. De overheid kijkt naar de resultaten. Uiteraard blijft de beleidsontwikkeling binnen de instellingen volop mogelijk. Dit betekent dat de relatie tussen overheid en buurt veel zakelijker wordt. Maar ook dat de verantwoording van het werk, c.q. de besteding van gemeenschapsgelden expliciet moet zijn.

5. Je kunt alles, ook opbouwwerk, in meetbare eindtermen formuleren. Je wilt immers van A naar B. Je wilt een nieuwe situatie bewerkstelligen. Wel, formuleer dat en geef vervolgens aan met welke middelen je dat doel wilt bereiken. Bijvoorbeeld, de

doelstelling luidt in eindtermen: op 1 januari 1990 wordt het bestuur van buurthuis 'Hardnekkig Handwerk' een zelfstandige stichting met statuten z.s. en zo en met x-uren agogische en y-uren administratieve ondersteuning.

6. Als een overheid iets wil in een buurt, functioneert zij goed als zij uiterst secuur naar de mensen luistert en vervolgens de talrijke deelbelangen afweegt. Ze stelt subsidie ter beschikking om die doelstellingen te bereiken. Wanneer de buurt iets wil, maakt het bestuur een werkplan. Naast zaken, die men zelf regelt of anderszins financiert, kunnen bestuur en gemeente als partners overeenstemming bereiken over uit te voeren taken en het benodigde budget.

De werkers komen daar slechts zijdelings aan te pas. En zo hoort het ook. De overheid wil resultaat zien en de buurt realiseert dat. Of voor het budget opbouwwerkers of anderwerkers worden ingehuurd dan wel men besluit een groot deel aan directe activiteiten te besteden, is voor de overheid niet zo interessant.

Buurt giet overheidsdoelstelling in te behappen eindtermen

Dijkstra geeft een voorbeeld van een buurt. In een middelgrote stad als Tilburg zijn overheidsdoelstellingen o.a.: terugdringen van de werkloosheid, tegengaan van vandalisme, opheffen van illegale autosloopactiviteiten, een steunpunt ontwikkelen voor ouderen, jongeren van 12 tot 16 bij de les betrekken, technische beroepen aantrekkelijker maken voor meisjes, meer doorstroming van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs, enz.

De buurt giet deze doelstellingen in te behappen eindtermen. In 1989 zullen tenminste tien jongeren deelnemen aan het werkgelegenheidsinitiatief voor jongeren, enz. Die jongeren heb je niet zo maar, dus organiseer je tenminste vijf disco-avonden. Enfin, nu kom ik op uw ter-

rein. Want wat je allemaal stap voor stap moet doen om de doelen te bereiken is uw deskundigheid. De buurt wil die deskundigheid inzetten, maar onderkent alleen het nut hiervan als u vakwerk levert. Als de buurt zegt dat die opbouwwerkers je de oren van de kop kletsen, zal men misschien zijn budget liever inzetten voor een verdubbeling van het aantal uren wijkagent.

Om nu echt integraal te kunnen werken, worden alle partijen aan tafel gezet: van politie tot sociaal cultureel werk, van bouwvereniging tot gemeente, van bejaardenwerk tot gezinszorg. Allen leveren hun bijdrage aan de analyse van de problemen, geven oplossingsrichtingen aan. Vervolgens wordt in projectgroepen systematisch gewerkt aan het realiseren van de eindtermen.

Vraagtekens bij zelfbeeld opbouwwerk

Tot slot van zijn inleiding gaat Dijkstra nog even in op de stellingen van Anne van Veenen (zie verderop in M.O.). Volgens Dijkstra kunnen met name opbouwwerkers de integrerende krachten in de buurten en wijken zijn. Stelling 1 steunt hij van harte, de inhoudelijkheid van de overige stellingen betwist hij niet. Wel plaatst hij grote vraagtekens bij het zelfbeeld van het opbouwwerk. Dijkstra: 'Ik ben niet ziende blind. Als het bestuur van de buurt met mij onderhandelt, zit de opbouwwerker erbij. Hij weet, dat de voorzitter het woord krijgt en ik zie ook hoe snel we in de situatie zitten dat hij rechtstreeks met mij onderhandelt. Dames en heren, er is een lange weg te gaan om de idealen van de jaren zestig adequaat te koppelen aan de zakelijkheid van de jaren negentig.'

Opbouwwerk is een zorgend beroep

"De beeldvorming over opbouwwerk dateert uit een tijd die ver achter ons ligt", aldus prof.dr. Ph. Idenburg, die was uitgenodigd als panellid, maar onverwacht een korte inleiding hield. Idenburg (hoogleraar bestuurskunde aan de Rijksuniversiteit Utrecht) poneerde drie stellingen ter plaatsbepaling van het opbouwwerk. We vatten ze hieronder samen.

Idenburg: "Drie stellingen ter plaatsbepaling van het opbouwwerk. De derde stelling gaat specifiek over het opbouwwerk. De eerste twee zijn nodig om de derde te begrijpen."

1.

De eerste is een normatieve stelling: mensen van een vrije samenleving mogen allemaal meedoen. In onze samenleving bestaat een groep mensen die niet meer mee kan doen, omdat ze de weg kwijt zijn. Het ontbreekt hen aan voldoende levensvoorwaarden op een of meer van de volgende gebieden:

- gezondheid
- goede sociale relaties
- inkomen, huisvesting
- kennis.

De uitgangspunten van een beleid ten aanzien van deze mensen dienen de volgende te zijn:

Een mensbeeld: mensen zijn levenslang in staat tot ontwikkeling en leren.

De aanpak: klantgecentreerd; er wordt uitgegaan van de individuele behoeften en behoeften van de klant.

De doelstelling: normalisering. De levensomstandigheden van de betrokken groep dienen zoveel mogelijk gelijk te worden gemaakt aan de algemeen geldende levensvormen:

- een normaal verloop van de dag
- een normaal verloop van de week
- een normaal verloop van het jaar
- de mogelijkheid de normale ontwikkelingsfasen van het leven te doorlopen
- aandacht voor de eigen keuzemogelijkheden, wensen en behoeften van de betrokkenen
- de mogelijkheid te leven in een "twee-geslachtelijke wereld"
- de mogelijkheid er een normale levensstandaard op na te houden
- de garantie dat er gelijke maatstaven worden aangelegd aan de dienstverlening voor de betrokken groep als voor anderen.

2.

De tweede stelling is feitelijk: de politiek voelt zich machteloos ten aanzien van dit vraagstuk.

Er zijn zoveel groepen die de aandacht vragen, die hun klemmende noden aangepakt willen zien, dat een keuze onmogelijk lijkt. En de groepen aan de onderkant van de samenleving verdrijven al helemaal uit het gezichtsveld van de politiek, omdat ze onzichtbaar zijn en geen stem hebben. Politici grijpen dus naar de stelling: we hoeven niet meer te streven naar oplossing van al de noden die in de samenleving bestaan, omdat het toch niet lukt. Dit noemt men "nieuw realisme" en zakelijkheid, maar het is cynisme.

Deze analyse gaat uit van een verkeerde doelstelling. Men denkt dat de politiek de problemen van de samenleving moet oplossen. Dat kan inderdaad niet. Deze top-downbenadering is achterhaald. In plaats daarvan moet het beleid gericht zijn op het vergroten van het probleemoplossend vermogen van de groepen die dat vermogen nu onvoldoende bezitten. Dit is een bottom-up benadering.

De kernvraag is dan hoe mensen en groepen hun problemen op kunnen lossen: welke hulpmiddelen hen daarbij ontbreken. Dat zijn vaak het hebben van voldoende en goede contacten en een sterke organisatie.

Ze hebben steun nodig bij het ontwikkelen van deze zaken.

Voor het opbouwwerk betekent dit dat het zich meer moet richten op gemeenschapsvorming dan op institutionele vernieuwing. Het moet meer groepen helpen zich te organiseren dan lokale bestuurders bij het laten functioneren van de samenleving.

3.

De derde stelling betreft de aard van het opbouwwerk. Ze luidt: *opbouwwerk is een zorgend beroep*. Het zorgt ervoor dat mensen weer kunnen participeren in de samenleving. Het zorgt voor netwerkvorming in de strijd tegen het sociale isolement en de vereenzaming. Opbouwwerk zorgt ervoor dat mensen de macht kunnen hernemen over hun eigen bestaan; en dat is iets anders dan ze te leren afhankelijk te worden van de staatszorg.

Dit betekent dat een proces van sociale vernieuwing vanuit het opbouwwerk aan de volgende criteria moet voldoen:

- het maakt een goede sociale analyse
- daarbij vertrekt het vanuit dezelfde posities van de betrokken groepen
- het is gericht op de versterking van de posities van de betrokkenen
- het legt de nadruk op het vermogen van betrokkenen om uitgaande van hun eigen capaciteiten en hun eigen problemen oplossingen te vinden.

Opdracht voor opbouwwerk is rationalisering en vernieuwing

Drs. J. Eiffers (Andersson-Eiffers-Felix b.v., Utrecht) analyseert vanuit zijn functie van organisatie-adviseur de positie van het opbouwwerk. Hij doet dit door het toepassen van enkele marktmodellen op de producten van opbouwwerkinstellingen. Maar eerst schetst hij de situatie in zowel de organisatie-adviesbranche als in het opbouwwerk. We pakken de draad van zijn betoog op op het punt waar hij de sterke en zwakte kanten van het opbouwwerk aangeeft, onder andere in vergelijking met het advieswerk.

Sterkte – zwakte opbouwwerk

De sterke kanten van het opbouwwerk zijn met name de volgende:

De opbouwwerker opereert vanuit een positie van relatieve buitenstaander. Hij kan daardoor de zaken nuchterder bekijken en met frisse ideeën aankomen.

In tegenstelling tot de organisatie-adviseur heeft de opbouwwerker een grote maatschappelijke betrokkenheid. Het sociaal nut van het werk speelt een grote rol.

De opbouwwerker heeft een grote ervaring in het mobiliseren van buurten en mensen in buurten.

De opbouwwerker heeft een grote kennis van maatschappelijke ontwikkelingen op buurt c.q. gemeentenniveau.

Tenslotte heeft hij grote vaardigheden bij het ontwikkelen van acties en van netwerken van betrokkenen bij een probleem.

Zwaktes zijn:

De opbouwwerker is monodisciplinair. Hij heeft te weinig kennis van andere disciplines; iets wat de organisatie-adviseur vaak wel heeft.

Figuur 1: de levenscycli van een produkt in de markt

Aanloop

- investeren in marketing
- verdere technische ontwikkeling
- lage omzet, lage winst of verlies
- concurrentie onduidelijk

Groei

- uitbreiding distributie- en serviceapparaat
- uitbreiden productie-apparaat
- hoge omzet, matige winst

Volwassen

- vooral efficiency benaderingen
- uitbuiting marketing-mix
- hoge omzet, hoge winst
- concurrentie "rustig" (kartels)

Verzadiging/afbouw

- desinvesteringen
- marktliches
- dalende omzet, snel in verliezen
- concurrentie wisselend (wie blijft het laatst)

Het opbouwwerk heeft niet altijd een duidelijk produkt.

De positie van de opdrachtgever (de bewonersorganisatie bijvoorbeeld) is zwak. Ze heeft geen macht. Dit is niet zozeer een zwakte van het opbouwwerk maar het plaatst het wel in een moeilijke positie. Organisatie-adviseurs hebben meestal de machtige partij als opdrachtgever en hebben het dus gemakkelijker om hun aanbevelingen gerealiseerd te krijgen.

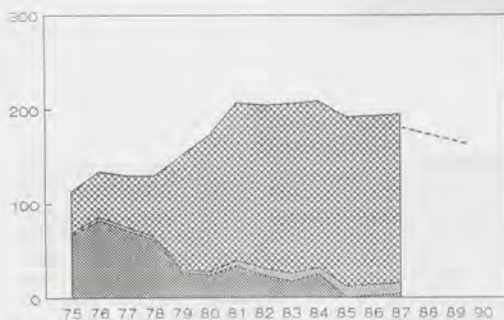
De bedrijfsvoering binnen het opbouwwerk is zwak. De gegevens voor wat betreft tijdsbesteding, inrichting van de branche, etc. worden niet bijgehouden en zijn dus niet te achterhalen.

Het opbouwwerk vergrijsd. Door de bezuinigingen en de geringe mobiliteit komen er weinig jonge werkers bij.

Er zijn nog geen echt nieuwe markten en produkten, al worden er wel aanzetten daartoe gegeven.

Het levenscyclus-model van produkten

Produkten hebben een levenscyclus. Elke fase hierin vraagt van de gene die het levert een bepaalde aanpak en bedrijfsvoering (zie figuur 1). Het opbouwwerk verkeert in de fase van de volwassenheid, zoals aan de ontwikkeling van de omvang van de overheidsuitgaven aan opbouwwerk te zien is (fig. 2). Het gaat echter om de richting van afbouw en verzadiging. Dit moet tot een aantal conclusies voor het werk van opbouwwerkinstellingen leiden. Er moet meer aandacht besteed worden aan efficiency: het nagaan van of je tijd goed besteed wordt. Er moet gezocht worden naar marktliches: kleine marktsegmenten waar het opbouwwerk met zijn uitstekende kennis van de samenleving goed

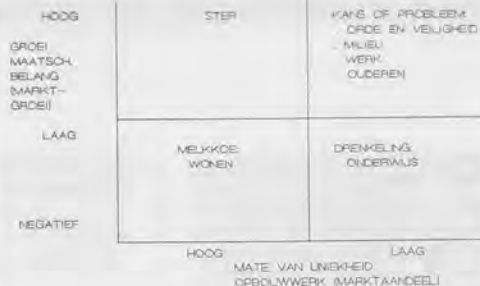

Figuur 2: Overheidsuitgaven aan opbouwwerk (in miljoenen guldens)
NB: uitgaven 85,86 en 87 zijn begrotingscijfers

kan opereren. Er moet gezocht worden naar nieuwe producten en markten die producten, waarvan de markt verzadigd is, kunnen opvolgen. Je moet streven naar een mix van producten, van zowel afnemende als groeiende betekenis.

Boston Consulting Group Matrix van producten

Bij het opsporen van kansrijke producten kan het concept van de Boston Consulting Group behulpzaam zijn. Met dit model kunnen producten ingedeeld worden naar

Figuur 3: Boston Consulting Group Matrix voor Opbouwwerk

de mate van het te verwachten succes. Ze worden daartoe beoordeeld op twee dimensies. De eerste is het maatschappelijk belang: zal de aandacht voor het onderwerp groeien of afnemen? De tweede is de mate van unieke expertise die het opbouw-

AANBEVELINGEN

- Het opbouwwerk moet zich plaatsen in de branche van de samenlevingsadviesing. Het moet zijn kennis van de lokale samenleving uitbuiten.
- Zoek nieuwe markten op de gebieden van ouderenbeleid, milieu en openbare orde en veiligheid.
- Beschouw de woonsector als een nuttige melkkoe, maar besef dat je het in de toekomst daar niet van moet hebben.
- Zoek naar nieuwe opdrachtgevers buiten de bewonersorganisaties, zoals gemeenten en vakorganisaties. Het gaat er niet om wie je opdrachtgever is, maar hoe je bezig bent met de vraagstukken van de samenleving.

- Verbreed de adviesfuncties van het opbouwwerk. Bijvoorbeeld door meer onderzoek te doen en te functioneren als een soort sociaalcultureel planbureau op wijkniveau. Ga meer aan project- en interimmanagement doen. Neem bepaalde projectopdrachten aan, die je integraal uitvoert en waar je de verantwoordelijkheid voor neemt.
- Besteed meer aandacht aan de inhoud van het werk: het bevorderen van de leefbaarheid, dan aan de organisatievorm.
- Streef naar schaalvergroting door professionalisering en specialisatie. Het opbouwwerk zou samenwerking en/of fusies kunnen zoeken met wetenschaps-, wets- en milieuwinkels, die over bepaalde vormen van expertise beschikken. Zo wordt het opbouwwerk inhoudelijk versterkt.

- Houdt op met fusies met andere welzijnsinstellingen. Deze voegen niets toe aan de kwaliteit van het opbouwwerk. Ze trekken het opbouwwerk eerder een slechte branche binnen dan iets anders.
- Verbeter de interne bedrijfsvoering om scherper te kunnen volgen in welke mate het lukt van de kansen sterren te maken en een positie in nieuwe markten te veroveren.
- Scherper, kwantitatiever en met meer moed dienen maatschappelijke vragen en de bijdragen van het opbouwwerk beschreven te worden. Globale successtories zijn onvoldoende.

Gerichte inspraak leidt tot betere producten

werk op het betreffende terrein heeft (fig. 3). Zo ontstaan vier kwadranten. Het opbouwwerk heeft op dit moment geen "ster"-producten, die zowel van groot maatschappelijk belang zijn als tot de unieke expertise van het opbouwwerk behoren. In het verleden was dit het wonen.

Vraagstukken die van toenemend maatschappelijk belang zijn, zijn orde en veiligheid, milieu, werk en ouderen. Het opbouwwerk heeft op deze gebieden echter nog geen vaste positie. Opdracht voor het opbouwwerk is deze gebieden te ontwikkelen tot sterren.

Het gevaar van deze thema's is echter dat ze zich ontwikkelen tot probleemgebieden, waar je meer last dan plezier van hebt. Het is niet gemakkelijk een produkt tot ster te maken. Het opbouwwerk zou veel meer tijd vrij moeten maken om in deze nieuwe producten te investeren. Om dit te kunnen doen heb je een goede bedrijfsvoering nodig. Het contractmodel uit Tilburg biedt hiervoor geen ruimte en is dus de dood in de pot voor het opbouwwerk.

In het derde kwadrant bevindt zich de melkkoe: een onderwerp waar je het nog even van moet hebben, maar waarvan de toekomst niet florissant is. Voor het opbouwwerk is dit het wonen: je hebt het nodig, maar veel opzienbarends valt er niet van te verwachten.

Onderwijs is maatschappelijk van afnemend belang en de positie van het opbouwwerk op dit terrein is ook beperkt. Sociale zekerheid zou ook in dit kwadrant ingedeeld moeten worden. Dit is geen waardeoordeel, het gaat er niet om wat u en ik ervan vinden, maar hoe het maatschappelijk ligt. ■

In Escamp wordt geëxperimenteerd met een andere wijze van verdeling van de gelden voor het flankerend ouderensbeleid. De toewijzing van subsidies door de gemeente leidt tot een inefficiënte spreiding van voorzieningen. Daarom is een procedure ontwikkeld waarin het Samenwerkingsverband van zorginstellingen na het raadplegen van o.a. de ouderengroepen in het stadsdeel zelf een verdelingsvoorstel doet. De gemeente hoeft dat slechts in zijn geheel te aanvaarden of af te wijzen. De inleiding van J. Happel, coördinator van het project, is hieronder integraal opgenomen.

Toen mij het verzoek bereikte om een bijdrage te leveren voor deze conferentie rezen enige twijfels en ik moet zeggen, dat gedurende deze dag deze twijfels alleen maar sterker zijn geworden. Als coördinator zorg heb ik immers geen directe betrokkenheid met uitvoerend opbouwwerk en slechts in beperkte mate met de doelgroep omdat ik primair gesprekspartner ben van de zorginstellingen. Bovendien staan de ouderen bij mijn weten niet al te hoog op de prioriteitenlijst van dat opbouwwerk.

In het vooroverleg bleek echter dat de wijze waarop ontwikkelingen in mijn werkgebied zich voltrokken enige items bevatten die methodisch interessant lijken. Ik hoop die over te kunnen dragen en daar uw commentaar op te mogen vernemen.

De Stichting Ondersteuning Welzijnswerk en Ouderenwerk 's-Gravenhage, de SOWOG, wil o.a. de samenhang bevorderen rondom de zorg aan ouderen in Den Haag. Door coördinatoren zorg wordt daartoe op het niveau van de zeven Haagse stadsdelen gewerkt aan het ontwikkelen van een samenhangend ouderensbeleid.

Belangrijke taak is het tot standbrengen van een overlegstructuur. In het stadsdeel Escamp, een combinatie van wijken in het zuidwesten van Den Haag met 105.000 inwoners, is daartoe het Samenwerkingsverband Ouderenzorg Escamp opgericht.

Ik wil hier toelichten:

1. de organisatiestructuur en de plaats die de doelgroep daarin heeft
2. de procedure rond subsidiegeden voor 1989
3. de rol van de projectbegeleider.

Toen ruim twee jaar geleden de zorgcoördinator van start ging, bleek in Escamp, na een inventarisatie, dat er overlappende overlegsituaties bestonden. Bovendien bleek dat het aan één tafel zitten van coördinerende functionarissen en directies, tesamen met vrijwilligers en ouderen de voortgang belemmerde. Inspeland op het gemeentelijk beleid dat ouderen zorg op stadsdeelniveau georganiseerd dient te worden en op wijkniveau aangeboden dient te worden, is besloten tot een sanering van de overlegsituaties. Een exercitie waarbij de scheiding tussen beleid en uitvoering, tussen organisatie en aanbod, tussen stadsdeelniveau en de wijken essentieel zou worden.

In het overkoepelende samenwerkingsverband Ouderenzorg Escamp hebben 8 verzorgingstehuizen, 4 verpleeghuizen, de RIAGG, de extramurale dienstverlening en de SOWOG zich verenigd. Participanten zijn de directies en coördinerende functionarissen en het accent ligt op de beleidsontwikkeling.

Daarnaast zijn in de betreffende wijken Stuurgroepen Ouderenzorg opgericht. Daarin zitten uitvoerende functionarissen, vrijwilligersorganisaties en vertegenwoordigers van

wijkouderengroepen (de besturen van het wijkouderenwerk in Den Haag) en werken aan de afstemming van het aanbod.

Tussen het Samenwerkingsverband en de Stuurgroepen Ouderenzorg verloopt communicatie via de agendacommissies, via een informatiebulletin en via ontmoetingsmomenten op stadsdeelniveau.

Deze sanering van de overlegstructuur verliep niet zonder slag of stoot. Vooral van de zijde van de wijkouderengroepen bestond het idee niet meer mee te tellen. De beleving was immers dat als een directeur van een verzorgingstehuis naar je verhaal luistert tijdens een vergadering, er vast wel iets mee gedaan zou worden.

Het tegendeel was echter waar. De directies wisten zich niet altijd even goed raad met de opmerkingen uit de wijken en de respons bleef derhalve in beleefdheidsfrases hangen. Bovendien zijn de belangen nogal verschillend.

De sanering is doorgegaan, mede gezien de taakstelling voor de wijkouderengroepen: de belangenbehartiging en dienstverlening voor en onder ouderen op wijkniveau.

Doelmatige democratie

In dit verband wil het begrip doelmatige democratie introduceren.

Was in de afgelopen decennia er een tendens dat iedereen over alles op alle fronten mee mocht en kon meepraten, ik overweeg de negentiger jaren in te gaan met het vermoeden dat gerichte inspraak, op die onderdelen die de doelgroep wezenlijk raken, leidt tot betere producten. Ik pretendeer niet een generaliseerbaar begrip te hanteren; in mijn werksituatie in een meer 2e lijnsachtige functie heeft het bijgedragen tot een goed eindproduct.

Aan de hand van de procedure welke in Escamp is gevolgd voor subsidiemiddelen 1989, wil ik doelmatige democratie in de praktijk schetsen.

Jaarlijks kent de lokale overheid subsidies toe voor flankerende oudervoorzieningen, bedoeld om naast de reguliere zorg, voorzieningen te creëren, om ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen laten wonen. Het betreft bijvoorbeeld dagverzorging, tijdelijke opnames, wijkvervoer, alarmering of maaltijdprojecten. Het aantal aanvragen overtreft jaarlijks vele malen het beschikbare subsidiebedrag. De gemeente besluit welke aanvragen worden toegekend. Dit geschiedt echter vanachter een bureau met onvoldoende zicht op wat in de wijken wenselijk is.

Het Samenwerkingsverband Ouderenzorg Escamp heeft de gemeente daarom verzocht om zelf tot een verdelingsvoorstel te mogen komen. Zo immers zou meer samenhang in het aanbod gerealiseerd kunnen worden.

Onder bepaalde condities werd ingestemd met een experiment omdat het gemeentebestuur voldoende vertrouwen had in de overlegstructuur waarin een en ander gerealiseerd zou worden. Vooraf werd het voor stadsdeel Escamp beschikbare subsidiebedrag bekend gemaakt, f 555.000,-. De doelmatige democratie kon in praktijk gebracht: de Stuurgroepen Ouderenzorg, waarin de wijkouderengroepen vertegenwoordigd zijn, werd verzocht aan te geven welke voorzieningen zijn in 1989 wenselijk zouden vinden.

Tijdens deze inventarisatie konden de stuurgroepen zich volledig uiten op het eigen niveau, namelijk dat van het aanbod van concrete zorg zo dicht mogelijk bij ouderen thuis. Zij werden hierbij niet gehinderd door belemmeringen van financieel-economische aard, welke in een gezamenlijk overleg met verantwoordelijken van instellingen ongetwijfeld door deze verantwoordelijken ingebracht zouden zijn.

Blauwdruk voorzieningenpakket

Tegelijkertijd werd door het samenwerkingsverband een blauwdruk ontwikkeld van het gewenste voorzieningenpakket voor het stadsdeel Escamp. Ook in dit overleg konden verantwoordelijken zich volledig uiten en elkaar kritische vragen stellen over voorzieningen, zonder dat dit voor mogelijke gebruikers al een ondermijning van die voorziening gezien zou worden.

De blauwdruk en het wensenpakket werden samengevoegd en door een werkgroep uit het samenwerkingsverband tot een samenhangend pakket gebracht dat in totaal het beschikbare budget met bijna f 300.000,- overschreed. De fase van onderhandeling brak aan en mondde uit in een uiteindelijk voorstel dat overeen kwam met het beschikbaar gestelde subsidiebedrag.

Het voorstel werd vervolgens aan de wijken voorgelegd en na bijstelling aan het gemeentebestuur aangeboden. Een gemeentelijke evaluatie welke momenteel plaatsvindt, zou kunnen leiden tot modelontwikkeling voor de hele stad. Bedenkingen die de betreffende wethouder heeft hebben betrekking op het niet willen creëren van een nieuw tussenniveau in de stadsdelen, omdat in zijn optiek de gemeenteraad de beslissingsbevoegdheid dient te houden. Zonder dat te betwijfelen lijkt mij echter dat in het kader van doelmatige democratie een samenwerkingsverband een belangrijke inspraak- en adviesrol kan vervullen naar de gemeenteraad.

Van belang lijkt mij dat de lokale overheid aandacht gaat schenken aan de doelmatige democratie. Immers de spreektijd voor burgerij tijdens gemeenteraadsvergaderingen is veelal niet meer dan een

moment van folklore. Er dient daar-
toe enige regelgeving te komen
waarbij voorstellen en ontwerpen op
een serieuze wijze aan betrokkenen
worden voorgelegd die binnen hun
eigen grenzen en beperkingen,
maar gebaseerd op hun deskundig-
heden en mogelijkheden op een ge-
richte manier inspraak kunnen leve-
ren. Wellicht dat de conferentie daar
aanzetten toe kan geven.

Groeiend besef samenwerking

Tijdens een terugblik na afloop van
dit experiment bekenden de verte-
genwoordigers van de instellingen
dat de onderhandelingsfase suc-
cesvol afgerond kon worden omdat
men zich omringd wist door colle-
gae met dezelfde wensen en dezel-
de knelpunten en het daardoor ge-
makkelijker was boven de muren
van de eigen instelling uit te komen
en het achterste van de tong te laten
zien.

Het blijkt dat instellingen bereid zijn
om samen te werken en zelfs daar-
toe in te leveren. De defensieve
deelname aan overleg in de vorige
decennia is doorbroken. De negenti-
ger jaren kunnen worden ingegaan
in een groeiend besef tot samenwer-
king, mits dit efficiënt is en er voor de
deelnemers op gelijkwaardige basis
iets te halen is.

Uitgangspunt bij het opzetten van
samenwerkingsverbanden is het
onderkennen van het wezenlijke ver-
schil in doelen en belangen van de
consument en van de leverancier
van het produkt zorg. Zonder een
verwarrende verstrengeling dient op
beide niveaus aan een zo goed mo-
gelijk eindprodukt gewerkt te wor-
den. Daar kan doelmatige democra-
tie aan bijdragen.

Sturend stimuleren

Tenslotte nog enige opmerkingen
over de rol van de procesbegeleider.
Het moge duidelijk zijn dat laissez-

faire niet het juiste uitgangspunt is
om het geschetste proces te bege-
leiden. Vooraf moet al een duidelijk
beeld bestaan over welke weg wel
en welke weg niet bewandeld moet
worden, wat er kan gebeuren en op
welk moment wie waar bij betrokken
moet worden. Een werkhouding die
ik benoem als sturend stimuleren:
nl. het proberen steeds een stap
vooruit te lopen. Te hard lopen kan
leiden tot vergalloperen. Die risico's
zijn echter beperkt als vooraf de-
lijk afspraken zijn gemaakt met par-
ticipanten over ieders bevoegdhe-
den. Dan immers heeft iedereen de
mogelijkheid ten alle tijde corrige-
rend te handelen. Ik hoop dat u mijn
bijdrage ervaart als sturend stimule-
ren en heb er alle vertrouwen in dat
ook u naar de sprekers van vandaag
en naar mij zo nodig corrigerend
weet te handelen. ■

*In 1985 vond in "Het Witte Dorp" in
Rotterdam de inmiddels legendarisch
geworden campagne "Witte Dorp
Forever" plaats. De campagne
slaagde erin om in een relatief korte
periode de bewoners van het - vrij
gesloten - dorp massaal op de been*

*te krijgen. Zij formuleerden een
actieprogramma, waarin centraal
stond: behoud van de
buurtgemeenschap en handhaving
van het huidige dorp totdat er
acceptabele nieuwbouwplannen
liggen voor een nieuw dorp.*

*Johan Janssens, opbouwwerker in
Het Witte Dorp, op de conferentie: "De
campagne-methodiek heeft zijn
waarde bewezen en is ook bruikbaar
voor andere werksoorten dan het
opbouwwerk.*

"Hardnekkig handwerk" actueel bij sociaal beheer van buurten

A. van Veenen, directeur van het Rotterdams Instituut Ondersteuning Bewoners, gaf aan de hand van een aantal stellingen over ontwikkelingen in het opbouwwerk een referentiekader aan voor de jaren negentig. In zijn inleiding op het congres gaf hij een toelichting; we volstaan hier met de weergave van de stellingen.

1.

De kennis en kunde van het opbouwwerk is een ambachtelijke: hardnekkig handwerk gericht op het omzetten van problemen in de directe woon- en leefsituatie in georganiseerd initiatief. De opbouwwerker verstaat daarbij de kunst om tot zaken te komen in krachtenvelden tussen instanties van velerlei soort en belanghebbenden van diverse pluimage. Met deze kwaliteit kan het opbouwwerk voldoen aan de (toenemende) vraag naar "schakelfunctionarissen" tussen instanties en bevolking die opereren vanuit een professionele positie als "derde".

2.

Een centraal werkterrein waarop deze kwaliteit zich heeft ontwikkeld vormt de stadsvernieuwing, die ook in de komende jaren prioriteit zal houden. Een wijkgerichte bewonersorganisatie is een effectieve organisatievorm gebleken om directe invloed te bewerkstelligen van belanghebbenden en de energie van bewonerskader, diensten en politiek-bestuurlijk apparaat te bundelen.

3.

Werkloosheid, inkomensdaling, bezuinigingen in de collectieve sector en terugtrekkende overheid (nota "Volkshuisvesting in de jaren '90" van staatssecretaris Heerma) zetten stadsvernieuwingprogramma's die gericht zijn op woningverbetering voor mensen met lage inkomens op losse schroeven. Effecten daarvan zijn segregatieprocessen en gettovorming in goedkope en slechte delen van de woningvoorraad. Er zal de komende jaren veel energie en uitvindingswerk nodig zijn om een dergelijke ontwikkeling te keren.

4.

Prioriteiten op het terrein van Volkshuisvesting zijn daarnaast:

- ouderenhuisvesting (projecten voor verzorgd wonen)
- het ontwikkelen van een aanpak van zogenaamde "probleemcomplexen" in na-oorlogse wijken
- ondersteuning van eigenaarsbewoners bij particuliere woningverbetering.

5.

Een nieuw terrein vormt het beheer van woningen en woonomgeving. Het actief tegengaan van vervuiling, vandalisme, onveiligheid en verpaupering vereist, evenals in de stadsvernieuwing, een wijkgerichte organisatie en werkwijze van de betreffende ambtelijke diensten en samenwerkingsvormen tussen diensten, woningbouwcorporaties en bewonersorganisatie. Om een organiserende functie te kunnen vervullen op het terrein van beheer is invloed nodig van bewonersorganisaties op de inzet van middelen en menskracht. In samenspel met de woningbouwcorporaties moet een praktisch worden ontwikkeld ten aanzien van de organisatie van huurders.

6.

Belangrijk onderdeel van de werkzaamheden rond stadsvernieuwing en beheer blijft het bevorderen van een redelijke verstandhouding tussen verschillende bevolkingsgroepen en het tegengaan van racisme. Ingangen voor kadervorming en organisatie-ontwikkeling voor immigranten liggen naast gezamenlijke activiteiten rond stadsvernieuwing en beheer op het terrein van de voorzieningen die onvoldoende zijn afgestemd op de veranderende bevolkingssamenstelling.

7.

Het opbouwwerk verkeert niet in een positie om een directe bijdrage te leveren aan de noodzakelijke economische en technologische herstructurering van de steden. Bewonersorganisaties kunnen wel proberen partij te worden bij grootschalige ontwikkelingsprojecten om daaraan profijt te trekken voor omliggende wijken en een tweedeling tegen te gaan tussen eilanden van overvloed temidden van verpaupering en armoede.

8.

De stedelijke revitaliseringsprogramma's en de arbeidsmarktgerichte scholingsprogramma's zijn investeringen in de toekomst die niet op afzienbare termijn soelaas bieden voor de massa-werkloosheid in de steden. Er is een politieke doorbraak nodig voor het gebruik van uitkeringsgelden voor arbeidspools in de collectieve sector. Het opbouwwerk kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling en opzet van arbeidspools op terreinen waarop het opbouwwerk kennis en ervaring heeft. ■

Een impressie van Leida Schuringa van de conferentie over opbouwwerk in de 90-jaren.

Een volle zaal, een overingetekende conferentie. Mensen – veel mannen – die in de uitvoering of op ondersteunend niveau met opbouwwerk te maken hebben. Blijkbaar is de behoefte groot om zich te bezinnen op de positie, rol, thema's en methodiek van werken van het opbouwwerk in het komend decennium. Ook voor mij was dat zo.

Helaas waren er nauwelijks mogelijkheden tot gezamenlijke bezinning ingebouwd. Het was een luister-conferentie met veel inleidingen: theoretische beschouwingen en praktijkvoorbeelden. Op zich werd interessant materiaal geboden, waarover in kleinere groepen goed gediscussieerd had kunnen worden. Maar nu bleef de conferentie steken in een opsomming. Er was geen ruimte voor het uitwisselen van visies, standpunten en andere praktijkervaringen.

Zeer storend vond ik de manier waarop met de tijd werd omgegaan.

Een programma dat van minuut tot minuut gepland is, vereist een zorgvuldige tijdbewaking. Doordat dat niet gebeurde, kwamen de presentaties van de projecten en mogelijke discussies hierover onvoldoende uit de verf.

Bovendien leidde het tot een pijnlijke situatie toen de laatste inleider van het ochtendprogramma bot werd afgekept.

Verbazingwekkend vond ik het feit dat alle inleiders mannen waren. Alsof er niet erg veel vernieuwing in het opbouwwerk juist door vrouwen gestimuleerd is en wordt. De thema's voor de toekomst, zoals deze door de heer Elffers bedacht waren: orde en veiligheid, milieu, werkgelegenheid en ouderen, worden op dit moment vaak juist door vrouwen opgepakt.

Hoopgevend vond ik de uitspraak van Anne van Veenen dat "het opbouwwerk weer terug naar de straat moet".

Als voorbeeld noemde hij het feit dat de sociale structuur in wijken blijkbaar nogal geleden heeft onder de

stadsvernieuwing. Andersoortige opbouwwerkactiviteiten zullen nodig zijn om meer leefbaarheid en onderlinge afspraken te creëren, zoals portiekbijeenkomsten en het maken van afspraken over beheer van woningen en woonomgeving. Hoopgevend in die zin dat er misschien weer meer toenadering zal komen tussen de twee opbouwwerkstromingen die zich de laatste jaren geprofileerd hebben: een meer op het materiële produkt en het kader gerichte benadering, naast een ook op immateriële produkten en op de achterban gerichte benadering.

Deze toenadering kan een vruchtbaar effect hebben op het debat over de toekomst van het opbouwwerk. Ik hoop dan ook dat dit gestalte zal krijgen op de volgende conferentie over opbouwwerk die georganiseerd wordt op vrijdag 28 april a.s. op de Hogeschool De Horst in Driebergen.

*Leida Schuringa
stafmedewerkster Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland.* ■

Kwaliteitsbeleid in de non-profit sector

De Stichting voor Samenlevingsopbouw DACAPO organiseert op 14 maart a.s. in Nijmegen een symposium over "kwaliteitsbeleid in de non-profit sector".

Verhoging van de kwaliteit van de dienstverlening is een onderwerp dat sterk in de belangstelling staat. Zowel op landelijk als plaatselijk niveau hebben veel welzijnsinstellingen de afgelopen jaren te maken gehad met bezuinigingen, fusies, reorganisaties etc.

Deze herstructureringen leiden ertoe dat dezelfde hoeveelheid werk verricht moet worden met minder middelen. Herbezinning op werkwijze en inzet van middelen is daarvan het gevolg.

DACAPO gaat de komende jaren tijd en energie besteden aan een integraal kwaliteitsbeleid dat onder meer moet leiden tot een zo efficiënt mogelijke inzet van middelen, een klantgerichte benadering en verhoging van de kwaliteit van de dienstverlening.

Het symposium van 14 maart a.s. is daarvoor het startsein.

Op het symposium-programma staan de volgende inleidingen:

- VONK-project Gemeente Groningen, inleider mevrouw Ch. Lemmens.
- "Kwaliteitsbeleid in het welzijns-werk, een praktijk voorbeeld", inleider drs. Ate Flapper (directeur Stg. BOZA Amsterdam).

Na afloop van de inleidingen wordt een paneldiscussie gehouden waarin de vertaalslag naar het welzijnswerk centraal staat. Aan het eind van de middag biedt mevr. Veerbeek Wiersinga (voorzitter bestuur Dacapo) het instellingsplan aan aan wethouder A. Brouwer-Korf. De dagvoorzitter is Bob de Ronde. De deelnamekosten bedragen f 175, p.p. Aanmelding dient te geschieden voor 28 februari a.s.

Nader informatie over programma en aanmelding bij Dacapo, tel. 080-292301/292293. ■

Proeftuin-middelen Den Haag naar buurtleerwerkplaats

Zoals bekend heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken een bedrag van fl. 400.000,- op jaarbasis uit het p.c.g.-budget gereserveerd voor zgn. proeftuin-project(en) in Den Haag. Onlangs is de beslissing gevallen, waar dat geld grotendeels aan wordt besteed: aan de opzet van een buurtleerwerkplaats voor de Haagse Schilderswijk, die de naam Leerwerkbank Schilderswijk mee heeft gekregen.

Het plan voor deze leerwerkplaats is ontwikkeld door de Werkgroep Werk en Educatie, die in de Schilderswijk wijkinitiatieven in het kader van het p.c.g.-beleid inventariseert en deze tracht af te stemmen op mogelijke subsidies.

De extra proeftuin-middelen van Binnenlandse Zaken stelde de werkgroep in staat een kwalitatief goed plan te ontwikkelen, waarin het opdoen van arbeidsmarkt-gerichte praktijkervaring (werkplaatsen), het ontwikkelen van initiatieven (werkprojecten) en het voorzien in een informatie-steunpunt in de Schilderswijk de rode draad vormt.

Langdurig ongeschoolde/laaggeschoolde werkloze mannen en vrouwen uit deze wijk maken onvoldoende gebruik van stedelijke voorzieningen en instellingen, die actief zijn op het terrein van verbetering van de positie op de arbeidsmarkt. Vooral leden van etnisch culturele groepen weten de weg naar de stedelijke voorzieningen moeilijk te vinden. Dit heeft te maken met de hoge drempel, de afstand, de sfeer en de onbekendheid met dit soort voorzieningen.

Vandaar dat nu op wijkniveau een leerwerkplaats is gesitueerd. Het is echter niet de bedoeling dat er dublures zouden ontstaan met stedelijk werkende instellingen. De leerwerkbank wil juist ontwikkelen, wat elders niet of nauwelijks plaatsvindt, met relaties naar de stedelijke voorzieningen.

De projectontwikkeling van dit initiatief is in handen van een Haagse opbouwwerker, Henry Game.

Hij zegt over de leerwerkbank onder meer het volgende:

Doelgroep

Er zijn zo'n 6500 langdurig werklozen in de Schilderswijk, waarvan iets meer dan de helft behoort tot etnische minderheden. De leerwerkbank richt zich in eerste instantie op deze groep mensen. Het is de bedoeling, dat de leerwerkbank elk jaar minstens 100 mensen helpt, waarvan de helft migranten. Daarnaast zal er aparte aandacht zijn voor werkloze vrouwen, waarvoor een cursus 'weer aan het werk' gaat starten. De kinderopvang is geregeld. De cursustijden zijn voor vrouwen wel aangepast aan de schooltijden.

Voorportaal-functie

Het gaat er dan om dat we mensen de gelegenheid geven om weer aan het ritme van werken te leren wennen. In die zin is de leerwerkbank een voorportaal naar een baan of een opleiding.

De deelnemers werken er 4 dagen in de week van 10 tot 3 uur of van 9 tot 5 uur. Men werkt met behoud van uitkering plus fl. 5,- vergoeding per gewerkte dag.

De uitstroom zal na ca. 5 maanden plaatsvinden.

De werkconsulent onderzoekt de mogelijkheden voor (vast) werk (baanbank) en de leerconsulent zoekt de meest geschikte opleiding voor de deelnemers. Deze ondersteuning en begeleiding is individueel op maat opgezet en gaat ook nog een tijdje door als iemand al een baan of opleiding heeft gevonden.

De leerwerkbank zal niet zelf naar werk bemiddelen: op dit punt wordt samengewerkt met de daartoe geëigende instanties in Den Haag (GAB en Werkraat).

Vijf werkplaatsen

De leerwerkbank kent vijf werkplaatsen:

- machinale houtbewerking
- schilderen
- metselen
- metaalbewerking
- grafische werkplaats.

In de toekomst zou er ook nog een plek kunnen komen voor stratenmaken, daar zit nog 'ruimte in de Haagse arbeidsmarkt'.

In de werkplaatsen wordt onder leiding van werkplaatsmeesters bedrijfsmatig gewerkt. De bekende 'w'-s van werken, weten, wonen en welzijn zijn tot uitgangspunt genomen: wat in de werkplaatsen wordt gemaakt komt de wijk ten goede. (Bv. speeltuinmateriaal). Ook wordt er gedacht aan oefenen in de (in de Schilderswijk vele) dichtgetimmerde woningen. Deelnemers van de werkplaatsen zouden betrokken kunnen worden bij het aanbrengen van douches, in woningen waar die nu ontbreken, danwel vernieuwd moeten worden. Ook bij andere, lichtere renovatie-werkzaamheden kunnen de werkplaatsdeelnemers hun steentje bijdragen.

Informatie- en steunpost

Naast het leer-werk gedeelte wil de Leerwerkbank ook een doorverwijspost, informatie- en steunpost in de wijk zijn. Alle mogelijk initiatieven op het terrein van werk/geen werk in de Schilderswijk worden hier gecoördineerd ontwikkeld en zo mogelijk, indien andere instellingen hierin niet kunnen voorzien, uitgevoerd. Volgens het projectplan voor de Leerwerkbank moet dit het volgende gaan inhouden:

Veel belangstelling voor hoogleraarschap opbouwwerk

- motiveren en stimuleren van werklozen om iets aan hun situatie te doen;
- het organiseren van trainingen en cursussen gericht op de arbeidsmarkt, waarin het opdoen van ervaringen centraal staat;
- het vertalen van informatie, gericht op positieverbetering van werklozen en (her)intreding op de arbeidsmarkt;
- doorverwijzen en zo nodig het eerste contact leggen met instellingen en instanties elders in de stad;
- informatie verzorgen t.b.v. club- en buurtthuizen, opbouwwerk, bewonersorganisaties, wijk- en dienstencentra in de wijk;
- contacten leggen met bedrijven, woningbouwverenigingen, aannemers enz. in de Schilderswijk, gericht op de beoogde arbeidsmarkt-gerichte praktijk-ervaring (stages of arbeidsplaats), die langdurig werklozen moeten opdoen in het kader van een project;
- het ontwikkelen van (onorthodoxe) aanpakken om de samenhang tussen wonen, weten, werken en welzijn vorm te geven waarbij werk/leer/werk uitgangspunt is;
- het ontwikkelen van aanpakken/methodes met het doel werkloze migranten te betrekken.

De Leerwerkbank is gevestigd in een leeggekomen bedrijfspand en beschikt over een totaal-ruimte van 1500 m². Gezien de aanpak en opzet heeft deze leerwerkplaats evenveel kans tot succesvol opereren als de al bestaande buurt-leerwerkplaatsen in de p.c.g.-gebieden in Deventer, Eindhoven en Groningen.

Informatie over het project bij Henny Game, Stedelijk Bureau Opbouwwerk, Ammunitieshaven 553, Den Haag, tel. 070-636956. ■

De benoemingsadviescommissie van de Erasmus Universiteit mocht afgelopen maand in de slag gaan met een aantal sollicitanten. Voor de uitdaging om het bijzonder hoogleraarschap in de wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk te gaan vervullen, bleek ruime belangstelling te bestaan onder het terzake gekwalificeerde deel der natie. Het selectiewerk is in een eindfase aangeland.

Het bestuur van de Dr. Gradus Hendriks Stichting participeert niet rechtstreeks in de benoemingsadviescommissie, maar heeft intussen niet stil gezeten.

Er zijn eerste contacten gelegd met NIMO, Werkplaatsen Opbouwwerk en de Voortgezette opleiding Opbouwwerk Rotterdam inzake mogelijke samenwerking.

Tevens is opdracht gegeven voor de vormgeving van de voorziene wetenschappelijke reeks publikaties. Daarnaast wordt nadrukkelijk aandacht gegeven aan de financiële onderbouwing van het bijzonder hoogleraarschap.

Wat dit laatste aangaat, kan het "opbouwwerk-veld" zekere grilligheid niet ontzegd worden.

Het donatie-gedrag varieert enorm. Zo zijn er enerzijds (groot-)stedelijke instellingen die volstaan met een fi-

Dr. Gradus Hendriks, naamgever van de stichting

nanciële bijdrage, waarvoor een reëlijk Chinees restaurant nog maar krap een éénpersoons maaltijd (zonder toetje) kan serveren. En zijn er anderzijds kleine en middelgrote instellingen die zich bereid verklaard hebben tot substantiële meer-jaren toezeggingen.

Daarnaast zijn er instellingen die volstaan met een (gratis) gelukwens aan de Dr. Gradus Hendriks Stichting.

Tenslotte blijkt er ook een groep van instellingen warm noch koud te worden van het bijzonder hoogleraarschap; zij laten niets van zich horen.

Breed draagvlak van belang

Hoewel de Dr. Gradus Hendriks Stichting qua belangstelling geen directe reden tot klagen heeft, acht zij het van belang de "achterblijvers" er nog eens op te wijzen dat zowel intentioneel als financieel een breed draagvlak van belang is en blijft. Met name lijkt een appél op zijn plaats richting die instellingen, waarbinnen het opbouwwerk één der werksoorten is.

De annalen van de Dr. Gradus Hendriks Stichting wijzen tot dusver uit dat, waar sprake is van instellingen waarbinnen verschillende beroeps-categorieën zijn ondergebracht, deelname in de stichting het geringst is.

En (uiteraard) dat, daar waar het om een exclusieve opbouwwerkinstelling met dito management gaat, de participatie het hoogst is. Het zal duidelijk zijn dat deze vaststelling een uitdaging inhoudt.

Personen, instellingen en organisaties die de doelstelling van de Dr. Gradus Hendriksstichting welgezind zijn, kunnen dat vorm geven door een bijdrage over te maken aan: Wetenschappelijk Fonds, Landelijk Platform Opbouwwerk te Den Haag NMB rek. nr. 67.47.51.051. ■

Ter gelegenheid van het afscheid van Monique Jongerius organiseert het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland op vrijdag 10 maart voor opbouwwerk(st)ers en genodigden een forumdiscussie onder bovenstaande titel.

Met een inleiding over "Vrouwen & Opbouwwerk in historisch perspectief" opent Monique. Zij zal kritisch terugblikken op wat gedaan en bereikt is en haar persoonlijke kijk op de koers in de toekomst van Vrouwen & Opbouwwerk geven. Zelf heeft zij daar vanuit het Werkcentrum een aantal jaren aan bijgedragen.

Aansluitend hierop volgt de forumdiscussie over actuele werkwijzen in het opbouwwerk. Hierbij gaat het om de vraag: "Hoe kan opbouwwerk ertoe bijdragen het heft weer in eigen hand te nemen?" Opbouwwerk in achterstandssituaties dus. Het werken met vrouwen heeft hiermee overeenkomsten. Bovendien zijn vrouwen in achterstandsgebieden doorgaans oververtegenwoordigd.

Paul Nota zal met kritische vragen Monique Jongerius, Mieke Teunissen en Ton Huiskens uitdagen om uiteen te zetten vanuit welke visie en uitgangspunten zij te werk gaan; welke intenties en doelen zij nastreven; hoe zij hun werk aanpakken en met welk resultaat.

Mieke Teunissen werkt bij het Stedelijk Overleg Stadsvernieuwing (SOS) Den Haag als projektmedewerkster Sociale Veiligheid. Met succes geeft zij voorlichting en neemt initiatieven met bewonersorganisaties m. b. t. sociale veiligheid in buurten. De positie van vrouwen sterker maken is voor haar daarbij belangrijk. Ton Huiskens is opbouwwerker in Rotterdam (Hoogvliet). Hem is het gelukt om in een sterk verpauperde na-oorlogse buurt van vandalisme, leegstand en slooprisico wegens exploitatieverliezen, samen met bewoners de buurt weer leefbaar te maken.

Na de forumdiscussie is er gelegenheid om afscheid te nemen van Monique Jongerius, die vertrekt bij het Werkcentrum.

Tijd en plaats: vrijdag 10 maart van 14.30 tot 17.00 uur, zaal de Schakel (tel. 078-134373), Singel 341, Dordrecht.

Informatie bij: Werkcentrum Opbouwwerk ZH, Singel 272, Dordrecht, tel. 078-141443 of 131595. ■

Balans van thuiswerk

Het Steunpunt Thuiswerk van de Vrouwenbond FNV heeft de balans opgemaakt van 3 jaar werken aan het zichtbaar maken van thuiswerk en de positieverbetering van thuiswerkers.

Het evaluatie rapport gaat o.a. in op de mogelijkheden en beperkingen van individuele ondersteuning en advies aan thuiswerkers op het gebied van arbeidsvoorwaarden, rechtspositie en sociale zekerheid. Verder wordt aandacht besteed aan positieverbetering van thuiswerkers d.m.v. bedrijfs- en sectorgerichte projecten. Er worden voorbeelden uitgewerkt over confectie en over thuiswerkcentrales. In een apart hoofdstuk wordt het organiseren van thuiswerkers behandeld.

De brochure "Balans van thuiswerk" kost f 7,50 en is te verkrijgen bij het Steunpunt Thuiswerk, Molenstraat 20, 7551 DC Hengelo, tel. 074-423295. ■

Boekenreeks woonkwaliteit

De Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) start dit jaar met de uitgave van een boekenreeks met de titel "Woonkwaliteit". De inhoud van de boekjes stoot op de kennis en ervaring die de SEV put uit haar ondersteuning van talrijke experimenten in de volkshuisvesting. Per jaar zullen zes deeltjes verschijnen.

Voor 1989 zijn de volgende titels gepland:

- Ouderenhuisvesting in nieuwbouw
- Ouderenhuisvesting in de bestaande woningvoorraad
- Verkoop van huurwoningen aan bewoners
- Experimenten in de eigen woningsector
- Vrouwen in de volkshuisvesting
- Klant- en marktgericht renoveren

Belangstellenden kunnen zich abonneren op de hele reeks (f 135,- per jaar) of de deeltjes afzonderlijk bestellen. Besteladres: Stichting SEV, Antwoordnummer 5527, 3000 VB Rotterdam. ■

Landelijke conferentie PCG als motor

Het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden organiseert op 17 maart a.s. in het Congresgebouw te Den Haag een conferentie onder de titel "PCG als motor". Het College van B&W van Den Haag treedt tijdens de conferentie op als gastheer.

Het probleem-cumulatie-gebieden beleid heeft in vele gevallen een motorfunctie vervuld bij integrale aanpakken in de buurten en wijken, waar dit beleid wordt uitgevoerd. Op de conferentie wordt een 6-tal voorbeeld-projecten gepresenteerd vanuit de gemeenten Den Haag, Leiden, Alkmaar, Deventer, Groningen en Enschede. Deze projecten kenmerken zich door meervoudige effecten (op de terreinen weten, wonen en werken), een wijkgerichte aanpak c.q. in steek, extra gerichtheid op deelname van minderheden, positieve uitstraling, overdraagbaarheid naar andere situaties. De voorbeeld-projecten zullen allen met behulp van audio-visuele producties worden gepresenteerd. Tevens zullen de 18 p.c.g.-gemeenten aanpakken en resultaten tonen door middel van informatie-stands. Deze kunnen tijdens de extra lange lunchpauze worden bezocht.

Omdat in de meeste gevallen een belangrijk accent ligt op de verbetering van de arbeidsmarktpositie van moeilijk plaatsbare werklozen zullen na de 6 presentaties een 3tal deskundigen op dit terrein een reactie op dit soort aanpakken geven. Dit zijn de heer S. v.d. Pol (Federatie Nederlandse Vakbeweging), de heer mr. S.J.L. Nieuwsma (Nederlands Christelijk Werkgeversverbond) en de heer drs. H. Borstlap (Raadsadviseur van het Kabinet op het terrein van werkgelegenheid).

De conferentie wordt afgesloten met een discussie tussen deskundigen, presentatoren en zaal. Prof. dr. H. J. van Zuthem, hoogleraar sociaal management aan de Universiteit Twente is voorzitter van de conferentie.

De deelnamekosten bedragen f. 85,-. Aanmeldingsformulieren zijn te verkrijgen bij het secretariaat van het LSA, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

Consulentschap Samenlevingsopbouw

Installatie Raad van Advies

Zeven mensen zijn bereid gevonden om hun naam te verbinden aan de Raad van Advies van het Consulentschap Samenlevingsopbouw. Deze Raad van Advies is ingesteld, ten einde op onafhankelijke grondslag de kwaliteit van de dienstverlening van het consulentschap te waarborgen. De raad kan gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen over het beleid van de stichting.

De Raad van Advies heeft de volgende samenstelling:

- Mevrouw Kraaijeveld Wouters, burgemeester van de gemeente Hilversum
- de heer Stoové, directeur van de Gemeentelijke Sociale Dienst te Haarlem
- de heer Roest, directeur van de Woningbouwvereniging Heerenveen te Heerenveen
- de heer Samsom, algemeen directeur van de RIAGG Zuid-Holland Noord te Leiden
- de heer de Kleijn, hoofd bureau stadsvernieuwing en volkshuisvesting van de gemeente Rotterdam
- de heer Ettehoven, hoofd wijkaanlegenheden van de gemeente 's-Gravenhage
- de heer Regtien, inspecteur van de BVG te Zeist.

Met deze samenstelling wordt recht gedaan aan de door de samenlevingsopbouw bestreken terreinen.

Nu de Raad van Advies is geïnstalleerd, kan de laatste hand gelegd worden aan de brochure waarmee het Consulentschap zich zal presenteren. De brochure zal eind februari gericht verspreid worden. Geïnteresseerden die kennis willen nemen van het dienstverleningsaanbod kunnen de brochure opvragen bij het bureau van de stichting.

Consulentschap Samenlevingsopbouw, Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354. ■

Vrouwen en lokale economie

Onlangs vestigde de Zweedse Professor Therborn de aandacht op zich door de Nederlandse politici, beleidsmakers en werkgevers op te wekken het bestaande passieve beleid om te zetten tot een actief beleid ter bestrijding en voorkoming van de hoge werkloosheid.

Sima Nieborg (NIMO) gaat hieronder in op het ontwikkelingsproject "Vrouwen en lokale economie", dat ze een voorbeeld noemt van zo'n actief beleid.

Therborn onderstreepte dat het huidige werkloosheidspercentage geflatteerd is door onder meer het ontmoedigingsbeleid dat voor vrouwen wordt gevoerd om toe te treden tot de arbeidsmarkt. Als de arbeidsmarktparticipatie in Nederland dezelfde zou zijn als in Zweden, zou het Nederlandse werkloosheidspercentage rond 25 % liggen in plaats van 10 %. In Nederland wordt een groot deel van de populatie, bijv. WAO-ers, maar voornamelijk vrouwen buiten de economie gehouden. We kennen een jarenlange traditie van afwentelen van economische problemen op groepen van de bevolking.

Het is opvallend hoe een aantal werkgelegenheidsprojecten in feite aansluit bij de oproep van Therborn, en op lokaal en regionaal niveau experimenteert met het ontwikkelen van een actiever beleid. Een voorbeeld hiervan is het driejarig onderzoeks- en ontwikkelingsproject "Vrouwen en lokale Economie", dat in december 1988 is afgesloten met de eindrapportage "Werk in lokaal perspectief".

In dit rapport wordt beschreven hoe door middel van onderzoek en activiteiten een bijdrage is geleverd aan het verbeteren van de positie van vrouwen op de (regionale) arbeidsmarkt, waarbij rekening wordt gehouden met de woon- en leefsituatie.

Model van aanpak

Het project heeft een model van aanpak ontwikkeld om vrouwen meer perspectief te geven in hun woon- en leefsituatie en in de toegang tot betaald werk. Dit model is gericht op lokale samenwerking tussen gemeentelijke overheid, gewestelijk arbeidsbureau, vrouwen groepen, politiek, welzijnswerk en het bedrijfsleven (zie schema).

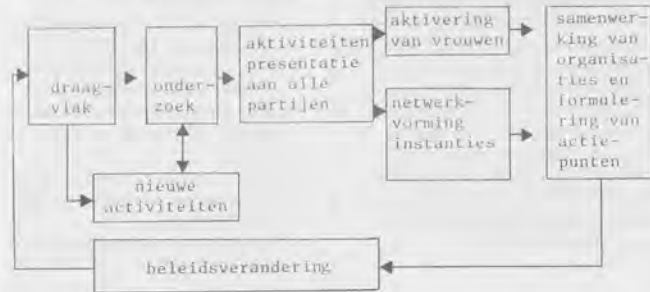
Kenmerkend voor deze aanpak is de aaneenschakeling van onderzoek en activiteiten. Zo leidde onderzoek naar de positie van vrouwen op de regionale arbeidsmarkt gevolgd door een reizende informatiebeurs met fototentoonstelling tot kinderopvanginitiatieven en een actiever wervings- en selectiebeleid naar vrouwen door regionale werkgevers. Van belang hierbij is dat de rol van het welzijnswerk (opbouwwerk, emancipatiewerk, vrouwenwerk) niet beperkt bleef tot de eerste stappen in het zogenaamde toelidingstraject tot de arbeidsmarkt, stappen als signalering, opvang, heroriëntatie. Integendeel: door het doen van onderzoek, door collectieve vormen te

kiezen voor heroriëntatie (een voorbeeld is de reizende informatiebeurs met brochure en fototentoonstelling), door het oprichten van bijv. een regionaal samenwerkingsverband van instellingen als het GAB, de lokale overheid en welzijnswerk werd een actiever werkgelegenheidsbeleid- en emancipatiebeleid van instanties gestimuleerd.

Vruchtbare resultaten

In alle drie experimenten van het project Vrouwen en Lokale Economie, die opgezet zijn in resp. regio Eemsmond, regio Noordenveld (NoordDrente) en de wijk Den Bosch-West, is met deze aanpak geëxperimenteerd. Dat deze aanpak tot vruchtbare resultaten kan leiden blijkt uit het volgende voorbeeld van de Noordenveld gemeenten.

Als gevolg van de onderlinge contacten, gelegd of verstevigd in diverse activiteiten is een Platform Vrouwen en Werkgelegenheid Noordenveld opgericht, waarin zitting hebben: een wethouder van de gemeente Vries, de directeur van het GAB Assen, medewerkers van het Drents Vrouwenbureau, Projekt Mensen Zonder Werk, De Stg. Opbouw Drenthe en een bestuurslid van het Sociaal Cultureel Werk Eelde. Dit platform organiseert een voorlichtingsproject voor meisjes, jonge vrouwen, ouders en docenten in het kader van de 1990-maatregel.

(Foto Hellen Veltus)

Het Arbeidsbureau organiseert in 1989 in samenwerking met het Drents Vrouwenbureau en gemeenten een bijeenkomst met het midden- en kleinbedrijf in meerdere gemeenten. Doel: kwalitatief goede arbeidsplaatsen voor vrouwen creëren, waarbij tevens de relatie tussen midden- en kleinbedrijf en GAB wordt versterkt.

Dit wordt een experiment met uitstraling naar de hele provincie Drenthe.

Het GAB organiseert hiernaast in samenwerking met vijf bedrijven een werkervaringsproject voor jonge vrouwen in de techniek, gericht op verkrijgen van vaste arbeidsplaatsen (16 vrouwen nemen deel).

Diverse andere gemeenten in Drenthe hebben de methode van informatiebeurzen, fototentoonstelling en forum overgenomen.

Beeldvorming

Een beeldvormingsproject is opgezet vanuit het Drents Vrouwenbureau om in te spelen op de noodzaak op middellange termijn, gezien de te verwachten krapte op de arbeidsmarkt, vrouwen en meisjes in dienst te nemen. Beeldvorming zowel bij vrouwen over banen in het bedrijfsleven als bij werkgevers over het in dienst nemen van vrouwen in mannenberoepen bleek namelijk een beperkende invloed te hebben op instroom en doorstroming van vrouwen in het bedrijfsleven. Dit project biedt wellicht een ingang om op langere termijn een strategie voor positieve actie in de regio te ontwikkelen.

Stimuleren lokale samenwerking

Het stimuleren van lokale samenwerking ter verbetering van de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt is juist nu uiterst actueel. Arbeidsvoorzieningen krijgen binnenkort een tripartite bestuur waarbij het accent ligt op onderhandelingen tussen de sociale partners op regionaal niveau en waarbij de overheid enigszins terugtreedt.

Groepen met een lage organisatiegraad en een slechte arbeidsmarktpositie zoals vrouwen en migranten lijken daardoor nog meer in het gedrang te komen.

De in het project ontwikkelde methoden bieden inzicht in de wijze waarop de lokale samenwerking tot vruchtbare resultaten kan leiden en zijn ook elders of ten behoeve van andere groepen toepasbaar.

Ook uit onderzoek naar verbetering van de arbeidspositie van etnische minderheden 1) komen gelijklopende conclusies voor een aanpak:

- men moet op de specifieke groep afgestemde samenwerkingsverbanden creëren.
- men moet bij de aanpak zowel de sociale als de economische situatie van de groep in ogenschouw nemen.

Het is enerzijds een pleidooi voor verdergaande specialisering, anderzijds voor lokale/regionale samenwerking en afstemming van bestaande organisaties, bijvoorbeeld middels projectorganisatie. Landelijk dient er erkenning te komen voor dit soort lokale projecten via toekenning van invloed, middelen en ruimte in regelgeving.

In de afgelopen drie jaren is het project Vrouwen en Lokale Economie

door het NIMO, een landelijk instituut voor onderzoek naar maatschappelijke ontwikkelingen, ontwikkeld en begeleid. In samenwerking met plaatselijke of regionale instellingen zijn in drie regio's ontwikkelingen in gang gezet.

Dit gebeurde in de regio Eemsmond met ondersteuning van de st. Vrouw en Werk, in de Noordenveldgemeenten met het Regionaal Project Mensen Zonder Betaald Werk en in Den Bosch met de st. Welzijnswerk West. Het eindrapport bevat een flink aantal aanbevelingen aan diverse organisaties, zoals welzijnswerk, lokale overheden, arbeidsbureau's en bedrijfsleven.

1) R. Koolen en S. van Vlerken: 'Een schijn van kans, lokaal werkgelegenheidsbeleid voor jongeren uit etnische groepen'.

Het eindrapport 'Werk in lokaal perspectief' van het project Vrouwen en Lokale Economie, geschreven door Marieke Berghuis, Ina van Pickartz en Sima Nieborg kan besteld worden bij het NIMO, Haven-singel 8, 5211 TX Den Bosch, tel. 073-137295. Prijs f 15,-, excl. porto.

Tevens is een map met deelrapportages verkrijgbaar:

'Vrouwen, wonen en werken in Norg', 'Vrouwen op de arbeidsmarkt in de regio Eemsmond', 'Dit doen wij gewoon', onderzoek naar het (onbetaalde) werk dat vrouwen doen, 'Vrouw en werk, drie praktijkvoorbeelden' en 'Gemeentelijk werkgelegenheidsbeleid, een inventarisatie in Delfzijl, Breda en Roden'. De prijs van de map is f 25,-, excl. porto. Bestelwijze als boven.

2e fase-opleiding opbouwwerk alleen nog in Rotterdam

Als gevolg van afspraken tussen het sociaal-agogisch 2e fase-onderwijs, zal het vanaf augustus a.s. alleen nog in Rotterdam mogelijk zijn om een voortgezette opleiding opbouwwerk te volgen. De nieuwe opleiding wordt verzorgd door het Landelijk Opleidings Centrum Opbouwwerk (LOCO), verbonden aan de Hogeschool Rotterdam & Omstreken (Faculteit Welzijn, Arbeidsverhoudingen, Gezondheidszorg).

De 2-jarige opleiding is een voortzetting van de Kadercursus Opbouwwerk. Met dien verstande dat LOCO beter wil aansluiten bij de ontwikkelingen in het beroep. Men stelt zich tot doel om actuele praktijksituaties te verbinden met nieuwe inzichten en nieuwe methodieken. De komende tijd zal hierover intensief worden overlegd met het werkveld. Daarnaast wil men optimaal gebruik maken van inzichten bij verwante opleidingen.

Een meer markgerichte benadering is te meer noodzakelijk, omdat LOCO zich na 1993 zelf moet gaan bedruipen. Volgens Hekon Pasman kan LOCO de eerste vier jaar nog profiteren van een interne subsidie van de Hogeschool en een afbouwsubsidie van het rijk. Daarna moet de opleiding geheel worden gefinancierd uit de collegegelden (thans f 2500,- per student per jaar) en bijdragen van derden (WVC, werkgevers).

LOCO onderzoekt thans de mogelijkheid om drie 1-jarige opleidingen te gaan verzorgen voor opbouwwerkers die zich willen verdiepen op een bepaald terrein. Het is de bedoeling dat op 1 januari 1990 een opleiding 'Migrantenkader' en een opleiding 'Werkgelegenheidsprojecten' van start gaan. In een later stadium volgt

nog een opleiding 'Stadsontwikkeling'. Ook deze opleidingen zullen gefinancierd dienen te worden uit deelnemersbijdragen en gelden van derden.

In september 1989 wordt gestart met een eerste cyclus korte cursussen van 6 avonden elk ten behoeve van

de nascholing van opbouwwerkers. Onderwerpen zijn o.m.: de netwerkbenadering en opbouwwerk en lokale overheid.

Informatie over opleiding en cursussen bij LOCO, Nieuwstraat 15, 3011 GM Rotterdam, tel. 010-4004141.

Wijk-aanpak en "maatwerk" bij terugdringen werkloosheid

Het grote steden overleg, een samenwerkingverband van 15 instellingen die zich intensief bezighouden met werkprojecten, ervaringsplaatsen, arbeidsbemiddeling en arbeidsgemarkeerde scholing voor langdurig werklozen, heeft bij minister De Koning erop aangedrongen bij het vaststellen van Wetten en Maatregelen rekening te houden met de inbreng van het particulier initiatief.

Vooruitlopend op de behandeling van het Wetsvoorstel m.b.t. gemeentelijke arbeidspools, de Regeling Werkervaringsplaatsen en het Wetsontwerp Jeugdwerkgarantieplan, wijst het grote steden overleg in een brief van 19 januari jl. o.a. op positieve resultaten die in een aantal steden zijn behaald. Met name daar waar PCG gelden of andere middelen ter beschikking staan en met inbreng van het p.i. "maatwerk" kan worden geleverd, is de doorstroom van moeilijk plaatsbaren naar arbeidsmarkt en (vervolg)opleidingen verrassend hoog, aldus het overleg. Het samenwerkingsverband van instellingen wijst erop dat in hun werk het mes aan twee kanten snijdt. Zowel het belang van de werkloze als het algemeen buurtbelang worden gediend bij werkervaringsprojecten en arbeidsleerplaatsen die zich richten op o.a. voorzieningen in en beheer van de buurt.

In de brief wordt een aantal voorwaarden opgesomd, waaraan zou moeten worden voldaan, willen de instellingen effectief kunnen blijven werken t.b.v. langdurig werklozen en de leefbaarheid van de buurt. Enkele daarvan zijn:

- P.I. instellingen met een functie t.a.v. de werkloosheidsproblematiek moeten invloed kunnen uitoefenen op de aanpak ter plaatse en de besteding van de middelen. Bij de komst van de RBA's dreigt het gevaar dat de zo noodzakelijke wijkgerichte aanpak van de werkloosheid en de aandacht voor moeilijke bemiddelbare doelgroepen eerder af dan toe zal nemen.
- Maatwerk moet mogelijk worden gemaakt door financiële middelen te reserveren voor wijkbemiddelaars of arbeidsinspanningssconsulenten, voor steunpunten werkontwikkeling in oude stads-wijken en voor grote projecten.
- Ten behoeve van de herintreding van vrouwen dienen criteria soepel gehanteerd kunnen worden.

Voorwaarden voor publiek private samenwerking

Wanneer in M.O. aandacht wordt gevraagd voor co-producties, gaat het om samenwerking tussen stadsbestuur, bedrijfsleven én bewonersorganisaties. Met als doel de stedelijke vernieuwing en ontwikkeling van buurten en wijken. Of samenwerken effectiever is dan individuele actie hangt af van vele voorwaarden. Greet Hettinga gaat hier nader op in.

Opbouwwerkers met ervaring in complexe participatieprojecten hoor je nogal eens verzuchten 'alleen zou ik 't veel sneller kunnen'.

Een reden te meer om je goed te bedenken voor je aan een 'partnership' begint en met je bewonersgroep(en) in zee gaat met gemeente en/of bedrijfsleven.

De checklist (zie M.O. dec. 88) kan daarbij een hulpmiddel zijn, evenals het overwegen van de voorwaarden, die vanuit bewoners gesteld kunnen worden aan de grootstedelijke economische ontwikkelingen, aan de P.P.P. projecten en aan de samenwerkingsconstructies.

Voorwaarden aan stedelijke vernieuwing

De ontwikkeling van groot stedelijke (prestige) projecten kan slechts acceptabel zijn wanneer zij onderdeel vormt van een geïntegreerd sociaal-economisch beleid voor de totale stad. In het bijzonder voor de oude wijken met hoge werkloosheidscijfers en zwakke infrastructuur. Een evenwichtige vernieuwing gaat er vanuit dat kleinschalige en groot-schalige ontwikkelingen elkaar versterken en niet dat nog meer functies uit buurten en wijken worden weggevoerd naar nieuwe bedrijfsterrains, kantoorgebouwen en wooncomplexen.

Toen dat in de steden van Amerika gebeurde ontstonden naast 'Community Organizations' de 'Community Development Corporations' om de economische activiteiten op wijk-niveau nieuwe impulsen te geven. Initiatief en inbreng van bewoners bleken voorwaarde om de publiek private samenwerking te doen slagen.

De ervaring opgedaan met stadsvernieuwingscorporaties zou moeten worden omgezet in Wijk-Ontwikkelings-Maatschappijen (WOM) die voornamelijk decentraal opereren maar stedelijk zijn ingebed in een centraal apparaat dat beschikt over macht, middelen en deskundigheid om een voorwaarden-scheppend en stimulerend beleid vorm te geven.

In dat beleid is o.a. vastgelegd:

- welke projecten voorkeur verdienen om als samenwerkingsproject (PPP) te worden uitgevoerd en welke het beste door de overheid of de private sektor kunnen worden ontwikkeld
- hoe stedelijke vernieuwing kan bijdragen aan werkontwikkeling en het creëren van arbeidsplaatsen die aansluiten bij het aanbod, zodat de (langdurige) werkloosheid wordt verminderd en het economisch draagvlak verbreed
- de ruimte, mogelijkheden en middelen, die de WOM's ter beschikking staan om een breed scala van elkaar versterkende activiteiten te ontplooiën zowel met economisch, beheertechnisch als maatschappelijk rendement
- hoe knelpunten, belemmeringen en regelingen, die de uitvoering van de wijkontwikkeling en de stedelijke vernieuwing in de weg staan worden geïnventariseerd, onderzocht en opgeruimd.

Voorwaarden aan PPP projecten

Voorkeur verdient te beginnen met projecten die enige kans van slagen hebben om ervaring op te doen met het samenwerken van verschillende partners.

Het effect wordt groter naarmate de meerwaarde oftewel de hefboomwerking van een project groter is. Een leegstaand gebouw ombouwen tot bedrijfsverzamelgebouw zal, als er een markt voor is, meer leven in de brouwerij brengen dan bijv. een woonbestemming. De realisatie van toeristische attracties kan een impuls betekenen voor een buurtwinkencentrum en meisjes uit etnische groepen opleiden tot kinderverzorgster zal (met positieve actie) leiden tot een interculturele stafbezetting in peuterspeelzalen en kinderdagverblijven en betere integratie.

Bij de keuze van projecten, bij bedrijfsontwikkeling en het creëren van nieuwe werkgelegenheid zal so-wie so gekeken moeten worden naar de realisatie van arbeidsplaatsen die rekening houden met de mogelijkheden en kenmerken van de werkzoekenden en naar daarop afgestemde scholings- en leerwerkprogramma's.

Met verschillende partners projecten ontwikkelen kost meer tijd en geld vanwege het complexere proces. Het resultaat zal die meer-kosten moeten rechtvaardigen. Slechts als bij de start van een project verwacht wordt dat de uitkomsten waardevoller zijn dank zij de coproductie, is een PPP project zinvol.

Voorwaarden aan de samenwerking en organisatie-structuur

In de verschillende artikelen en projectbeschrijvingen wordt een aantal voorwaarden regelmatig benadrukt zoals:

Partners hebben elk eigen doelstellingen en belangen bijv. econo-

misch of maatschappelijk, die mogen er zijn maar ze moeten wel helder zijn. Als je elkaars doelstellingen kent kunnen ze in het proces geïntegreerd worden en ontstaat een gemeenschappelijke basis. Dit is des te noodzakelijker omdat leiderschap wisselt evenals de relatie tussen de groepen.

Partners hebben ook een eigen werkwijze, daarvoor gevoel opleveren is van vitaal belang. Zo is het bedrijfsleven niet gewend aan politieke controle en terugkoppeling naar de achterban.

Samenwerking zal meer pragmatisch moeten zijn dan politiek (wanneer overheid en bedrijf meer personeel uitwisselden zou de werkwijze minder uiteenlopen).

Wees je bewust van macht. Het gaat er om die te delen en niet om de regels te kunnen bepalen als je geld hebt. Om het eenvoudiger te maken verdient die konstruktie de voorkeur waarbij de PPP onderneming c.q. de WOM beschikt over eigen vermogen.

Wees verzekerd van een gedeelde visie. Als je van elkaar weet waar je naar toe wilt, zullen de stappen onderweg uit te vinden zijn.

De rol van elke partner in het proces en de structurele relaties dienen zo helder mogelijk gedefinieerd te worden, evenals de garanties die aan elk van de partners geboden worden

(zoals deskundige ondersteuning voor bewoners).

Voor conflictbeheersing en arbitrage kan een bepaalde vorm worden gekozen, bijv. een extern adviseur. Beter is echter conflicten te voorkomen door regelmatig terug te koppelen informatie uit te wisselen en te evalueren.

De PPP-ketting is niet sterker dan de zwakste schakel. De deskundigheid en sterkte van de bewonersgroepen als partner wordt niet altijd erkend, maar kom op voor je zelf! Met bewoners als partner kan een project worden ontwikkeld in een geaccepteerde omgeving. Dat scheelt weerwerk, acties en procedures. Probeer ook te voorkomen dat overheid en bedrijfsleven zulke hechte partners worden, dat je buiten spel gezet wordt.

Wel is vertrouwen in elkaar bij het onderhandelen essentieel. Het gevoel de controle te verliezen moet onacceptabel zijn. Wanneer de overheid voorwaarden en een politiek klimaat schept waardoor bewonersorganisaties als waardig partner of tegenspeler kunnen functioneren, krijgt de vertrouwensbasis meer kans. Het instandhouden van de bewonersondersteuning c.q. het opbouwwerk hoort daarbij evenals het beschikbaar stellen van structurele middelen.

De PPP-organisatiestructuur moet er zo uit zien dat effectief en efficiënt activiteit kan worden ontwikkeld. Zo is een sterke stedelijke organisatie – met een eigen rechtsvorm – voorwaarde voor de wijkgerichte aanpak en voor een creatief beleid dat alle potenties die de stad oplevert in kaart brengt en uitbilt.

De Wijkontwikkelingsmaatschappij kan een projectorganisatie à la stadsvernieuwing zijn, die onderneemt en activeert. Voor de uitvoering van concrete projecten kan een manager of projectteam worden aangesteld en zullen eigen financieringstromen beschikbaar moeten komen.

Naast de gegevens die in het project 'Samenwerken in Amsterdam' naar voren zijn gekomen en nog zullen komen, nu het Steunpunt Samenwerkingsprojecten toch wordt uitgebouwd, is verder onderzoek noodzakelijk naar het slagen of mislukken van bewonersinvloed in PPP-projecten. Al was het maar om als bewoners sterker gewapend de strijd aan te gaan met grootschalige ontwikkelingen waarbij het buurt- en wijkbelang niet gelijkwaardig wordt betrokken.

Van lezers die ervaringen hebben met op wijkontwikkeling gerichte Samenwerkingsprojecten of verdere studie over het onderwerp op prijs stellen, worden ideeën en reacties zeer op prijs gesteld.

*Greet Hettinga
(tel. bereikbaar op het NIMO
073-137295, ma, di en do tussen
10.00 en 16.00 uur)*

Zelfwerkzaamheid met groen

De Werkgroep '2 duizend heeft een informatiepakket samengesteld over zelfwerkzaamheid met groen. Het pakket bestaat uit een handleiding 'Woonomgeving op maat', een videofilm 'Het is groen en beheert zichzelf' en een diaserie. De diaserie toont karakteristieke verschillen tussen de twee meest kansrijke vormen van zelfwerkzaamheid:

– kleine voorzieningen, dicht bij huis

– grotere buurtvoorzieningen met een gebruiksfunctie.

De videoband toont aan de hand van 3 projecten de motieven, idealen en problemen in de praktijk en laat o.a. bewoners en vertegenwoordigers van buurtorganisaties, opbouwwerk en gemeente aan het woord.

Nadere informatie over inhoud en kosten bij de Werkgroep '2 duizend, postbus 2000, 3800 CA Amersfoort, tel. 033-724224.

Opbouwwerker belangrijke "wever" van plaatselijk netwerk

Onder meer met het oog op de conferentie "Opbouwwerk in de negentiger jaren" maakten studenten van het Landelijk Opleidingscentrum Opbouwwerk (LOCO) te Rotterdam een toets over de toekomst van het werk. We kozen de toets van Gérard Neesen om in dit M.O.-nummer te publiceren. Na een korte inleiding over de achtergronden van het werk (die we hier achterwege laten), gaat Neesen in op positiebepaling en toekomst van het opbouwwerk.

De positiebepaling van het opbouwwerk

Het opbouwwerk heeft zich in het algemeen redelijk weten te handhaven. Doordat de werksoort onder druk is komen staan moesten keuzes in het werk duidelijk gemaakt worden aan de plaatselijke overheid. Het opbouwwerk werd in feite uitgedaagd om te laten zien wat het waard was.

Het opbouwwerk heeft hierdoor aan helderheid gewonnen; het bleek meer te zijn dan alleen maar bewonersondersteuning. Het opbouwwerk bleek een actieve rol te spelen bij plaatselijke ontwikkelingen en veranderingen. De opbouwwerker heeft immers contacten met ambtenaren van diverse gemeentelijke diensten, woningbouwcorporaties, gemeenteraadsleden, organisaties van particulier initiatief, bewonersgroepen, politie, externe bureaus met specialistische kennis, educatieve centra etc. Hierdoor zit hij als een spin in het web en kan hij, beter dan wie ook, verbanden leggen; hij functioneert als een coördinatiepunt. Hij kan directe overeenkomsten aantonen aangaande problemen die leven bij zowel bevolkingsgroepen als het gemeentebestuur. Aandachtspunten zoals

huiswerkbegeleiding voor migrantenkinderen, kleine criminaliteit en achteruitgang van na-oorlogse flatwijken, werk-leerprojecten worden hier als voorbeelden genoemd. De opbouwwerker kan en moet een brug vormen om oplossingen via projecten in de praktijk mogelijk te maken.

Het geitenwollensokkenfeetje heeft plaats gemaakt voor zakelijkheid.

De opbouwwerker heeft zijn rol in korte tijd veranderd van activist/pleitbezorger t.b.v. bevolkingsgroepen tot mobilisator/ontwikkelaar die de gemeenschap als geheel ten dienste staat.

Veranderingen in en toekomst van mijn werk

De toekomst voor het komend decennium hoeft niet somber te worden ingezien. Een aantal persoonlijke ervaringen en verwachtingen zullen hieronder de revue passeren. Door de bezuinigingen wordt het gemeentebestuur gedwongen om expliciet te kiezen voor subsidiëring en instandhouding van het opbouwwerk. Dit gebeurt niet vanzelfsprekend maar kan alleen wanneer het gemeentebestuur goed op de hoogte is van de activiteiten van de opbouwwerkinstelling. Een geregeld overleg tussen instellingsbestuur en wethouder, alsmede op het niveau van ambtenaren en opbouwwerkers bevordert het onderling vertrouwen en geeft inzicht in de werkzaamheden van het opbouwwerk. Het opbouwwerk moet zich sterk genoeg voelen om zich open op te stellen richting gemeenteraad. Gemeenteraadsleden worden uitgenodigd om deel te nemen aan bijeenkomsten waarbij jaarverslag en werkplan centraal staan bij de discussie over het opbouwwerk. De opbouwwerkers leggen daarbij uit waarom voor een bepaald project gekozen wordt en met welke strategie/methode aan de slag gegaan is. Het aangeven van een tijdplanning en de verwachting waarop een project beëindigd kan zijn, speelt in de ogen van veel

raadsleden een belangrijke rol. Het opbouwwerk dient in hun ogen niet tot het einde der tijden bezig te zijn met dezelfde groepen. "Het opbouwwerk moet zich immers overbodig maken" valt nog steeds uit de monden van gemeenteraadsleden te horen.

Het opbouwwerk legt zichzelf zodoende de verplichting op om toetsbaar te zijn en te blijven. Voorwaarde is natuurlijk een duidelijk beleid dat wordt verwoord in helder taalgebruik, gezuiverd van vakjargon. Jaarverslag, werkplan, nieuwsbrief en folder dienen er qua vormgeving zo aantrekkelijk mogelijk uit te zien; hierdoor worden de papieren berichten met plezier gelezen en vormen ze tegelijkertijd een p.r.-functie voor overheid en bevolkingsgroepen.

Wanneer de betrokkenheid van de kant van de overheid toeneemt, voelt deze zich meer dan ooit medeverantwoordelijk voor het welslagen van de opbouwwerkprojecten. Tevens worden prikkels, initiatieven van een actieve opbouwwerkinstelling verwacht.

Wanneer blijkt dat een onderdeel van de geplande werkzaamheden dreigt te mislukken, moet hierover open kaart gespeeld worden met, opnieuw, de overheid en bevolkingsgroepen. Het opbouwwerk dient tot de vaste gemeentelijke inventaris te horen, het moet zich ontwikkelen tot een vanzelfsprekend aanwezig plaatselijke instituut dat als nuttig wordt ervaren door de gehele gemeenschap. Het opbouwwerk krijgt hierdoor krediet en kan zich zelfstandig blijven opstellen. Gemeentelijke diensten moeten als vanzelfsprekend hun hulp aanbieden aan bevolkingsgroepen via bemiddeling van het opbouwwerk en vice versa. Bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van buurtbeheer, respectievelijk het ondersteunen van migranten-organisatie.

Opbouwwerker: bemiddelaar en zakelijk onderhandelaar

Onverlet blijft de speciale werkmethode van het opbouwwerk. De opbouwwerker zal de vinger aan de pols dienen te houden en aan moeten blijven geven op welke gebieden er plaatselijk initiatieven ontwikkeld dienen te worden.

Individuele burgers en groepen uit de bevolking zullen beroep blijven doen op de kennis en kunde die bij de opbouwwerkinstelling aanwezig zijn.

Bij de behartiging van belangen ten gunste van groepen uit de bevolking zal de opbouwwerker steeds meer de rol gaan aannemen van bemiddelaar. Hij zal een intermediaire positie innemen waarbij samenwerking tussen de verschillende actoren voorop staat om de diverse doelen te bereiken.

De opbouwwerker zal minder geïdentificeerd worden met één bepaalde wijk of groep. Het kiezen voor één bepaalde partij zal steeds minder voorkomen. Hij wordt een zakelijk onderhandelaar die op zo'n kort mogelijke termijn resultaten tracht te behalen.

Per aanvraag om medewerking van de opbouwwerker zal diezelfde opbouwwerker zijn positie steeds opnieuw moeten bepalen.

Tegen de verdrukking in is de opbouwwerkinstelling, waarbij ik werkzaam ben, qua formatieplaatsen uitgebreid. Door gebruik te maken van landelijke experimentensubsidies (strooigeld), werd de mogelijkheid aangereikt om het werk plaatselijk uit te breiden tot sectoren, waaraan ook de gemeente belang hecht, die daarvoor niet te behappen waren wegens gebrek aan menskracht. Het gemeentebestuur heeft deze experimenten uit eigen financiële middelen omgezet in structurele arbeidsplaatsen.

In het opbouwwerkantoor zijn materiële middelen aanwezig waar optimaal gebruik van gemaakt wordt door talloze organisaties zoals kerken, sportverenigingen, migrantenorganisaties, politieke partijen, historische verenigingen, wijkverenigingen, bejaardenorganisaties, popgroepen etc. Dit bonte gezelschap maakt gebruik van de offsetmachine, copieerinrichting, typemachines en computerprogramma's. Op deze wijze blijft het opbouwwerk automatisch in contact met clubs die anders niet met het opbouwwerk te maken zouden krijgen.

Derhalve komen dagelijks bezoekers het kantoor binnen die beginnen met: "ik weet niet of ik goed ben ingelicht maar ik heb gehoord dat u mij misschien kunt helpen met" Op deze wijze wordt de opbouwwerker geconfronteerd met allerlei aspecten binnen onze samenleving; hij kan de vele vragen die op hem afkomen meestal direct in een verband plaatsen en antwoord geven aan de hulpvrager. Door zijn veelzijdigheid is hij een van de belangrijkste 'wevers' van het plaatselijk netwerk.

Samenvattend wil ik duidelijk stellen dat de acceptatie van de opbouwwerkmethode door de plaatselijke overheid niet betekent dat de opbouwwerker een soort buitendienstambtenaar wordt. Hij moet duidelijk blijven aantonen wat zijn plaats is t.o.v. betrokken partijen binnen de diverse werkprojecten. In het ene geval zal hij de moed kunnen tonen om het tot een conflict te laten aankomen en in een ander geval zal hij coalities moeten sluiten tussen actoren. De opbouwwerker is niet meer eenduidig aan te merken als blinde volger en verdediger van verlangens van bewoners.

Aan de hand van toetsingen van de zijde van het, door de bevolking gekozen, gemeentebestuur en het behalen van goede resultaten in de ogen van bevolkingsgroepen kan de opbouwwerkinstelling zijn nut bewijzen en aan krediet winnen.

Het opbouwwerk heeft zich in mijn situatie ontwikkeld van opponent tegen de gemeente tot intermediair tussen de gemeente en bevolkingsgroepen alsmede professionele organisaties van particulier initiatief.

Verantwoording:

Reader Loco

Lesstof Loco

'Torso'-rapport door H. Broekman

'Delft meet welzijnswerk' door R.

Wiercx

'Zeven lessen uit het Delftse' door

M. Ernsting en T. van Vleuten.

Twee artikelen uit "Sociale Sector"

nov. 1988.

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) verzorgt in deze M.O. voor de eerste keer een rubriek "Studie en onderzoek". Ditmaal komen enkele activiteiten en projecten van het NIMO aan bod, alsmede een tweetal recensies. Het is de bedoeling dat in de rubriek ook signalementen worden opgenomen van op het terrein van de samenlevingsopbouw relevante studies en onderzoeken, door derden uitgevoerd.

Werkgelegenheidsbeleid in Nederland

Op 20 december 1988 organiseerde het Nimo een conferentie getiteld "Werkgelegenheidsbeleid in Nederland, internationale vergelijking en lokaal perspectief". De uitspraken van de Zweedse politoloog Göran Therborn, die veel onderzoek heeft gedaan naar de structuur van de werkloosheid in verschillende landen, en de antwoorden van topambtenaar Kruse op de Zweedse stellingen hebben in de Nederlandse pers veel stof doen opwaaien. Centraal stond de constatering en de erkenning dat in Nederland het werkloosheidscijfer in vergelijking met andere landen zo hoog gebleven is. De inleidingen over de lokale praktijk bevestigden met allerlei voorbeelden dit beeld en gaven tevens wegen aan ter verandering.

Het verslag van de conferentie is medio februari te verkrijgen bij het NIMO. ■

Aangeschoten wild; over macht, moraal en politiek

Hoe het komt, weet ik niet, maar een dergelijke titel oefent op mij een grote aantrekkingskracht uit. Dat wordt smullen, denk ik dan, en dat is met name in het eerste deel van dit boekje, getiteld 'Over aangeschoten wild', inderdaad het geval. Vrolijkheid alom over de vastgelopen overheidsmachinerie en de capriolen van bewindslieden en ex-bewindslieden om dat te verhullen. Het boekje bevat nog een tweede en een derde deel en die heten 'Over moraal' en 'Over chaos'.

De drie delen bij elkaar zou je onder de plechtige noemer 'Een cultuurkritisch essay over onze tijd' kunnen samenvatten. Ondanks de luchtige toon ontbreekt het de auteurs Kuypers en Mak niet aan ernst, want het is natuurlijk niet niks als je aan de hand van allerhande affaires moet constateren dat politiek en overheid hun voeling met de werkelijkheid aan het verliezen of, erger, al kwijt zijn.

In schrille tegenstelling tot het gedraai rond de hete brei ("we staan achter je, Gijs") diepen Kuypers en Mak voorbeelden uit onze parlementaire geschiedenis op van bewindslieden, die om heel wat minder heen gingen en de eer aan zichzelf hielden. Als vanzelf belanden de auteurs op deze manier in vraagstukken van moraal en politiek. De politiek is een systeem op zich geworden, een zichzelf rechtvaardigend mechanisme, waarbinnen voor morele principes slechts plaats is voorzover die binnen de logica van dat systeem passen. 'Overheidsautisme' noemen Kuypers en Mak dit verschijnsel.

Tweehonderd jaar na het begin van de Franse revolutie is ons parlementaire stelsel geërodeerd. Het is een huls waarbinnen Nederland bestuurd wordt volgens principes van meer markt en minder overheid, privatisering en de burger als consument van overheidsdiensten. Daarmee is het beeld van de burger die via zijn stem aan de overheid legitimiteit verschaft aan het oog onttrokken.

In het derde en laatste deel 'Over chaos' komen de geschetste lijnen bij elkaar. Rond individualisering als overkoepelend thema volgt een schets van christen-democratische, liberale en sociaal-democratische parabels als evenzovele bezweringen van de werkelijkheid. De maatschappelijke werkelijkheid laat evenwel minder ruimte voor individuele autonomie als vaak wordt beweerd en bevat meer afhankelijkheidsrelaties dan verondersteld.

Tot slot van het boek schetsen Kuypers en Mak het beeld van de rafelrand van de stad, waar het oude wordt afgevoerd en het nieuwe ontstaat. De heilzame chaos, zal ik maar zeggen. Met dit beeld plaatsen de auteurs zich in een kwetsbare positie, want waarom zou de chaos van de rafelrand wél zwanger gaan van het nieuwe en de chaos die ontstaat bij al dat aangeschoten wild binnen het politieke systeem zelf niet?

Desondanks is 'Aangeschoten wild' een stimulerend boekje, dat genadeloos afrekent met allerhande hedendaagse quasi-logica; ten dienste van 'het voortbestaan van het menselijk zelfrespect', om met de woorden van Kuypers en Mak zelf te eindigen.

Gui van Hooijdonk

Paul Kuypers & Geert Mak, Aangeschoten wild; over macht, moraal en politiek, De Balie, Amsterdam, 1988, 124 pp. ■

Databank ouderen en huisvesting

Het Informatienetwerk Maatschappelijke Ontwikkeling (IMO) heeft een coalitie gesloten met de Landelijke Organisatie Belangengroepen Huisvesting (LOBH) en enkele instellingen in Noord-Brabant voor het tot stand brengen van een databank "ouderen en huisvesting". De Noord-Brabantse instellingen betreffen de GIMD (tegenwoordig BOZ) te Tilburg en de vereniging van Stichtingen GOW in Brabant. Een werkgroep van vertegenwoordigers van deze organisaties, aangevuld met enkele externe deskundigen, is verantwoordelijk voor het project. Een redactieraad zal het aangeleverde materiaal op inhoud en juistheid toetsen.

Aan het experiment werken 4 stedelijke instellingen voor gecoördineerd ouderenhuisvesting, te weten Tilburg, Eindhoven, Veldhoven en Venlo. In deze plaatsen zijn diverse groepen van ouderen actief op het terrein van ouderenhuisvesting. Deze zullen vanuit hun ervaringsdeskundigheid materiaal aanleveren voor de databank. De term ervaringsdeskundigheid is in dit verband dubbel relevant, omdat de deelnemers niet alleen ervaring hebben vanuit hun betrokkenheid bij de huidige organisatie, maar vaak ook vanuit het voormalige beroep. De tendens om geringschattend te denken over eigen ervaringsdeskundigheid is bij deze groepen grotendeels afwezig. Men is overtuigd van het doel en van eigen kunnen, en plaatst de opbouw-achtige ondersteuning van de ouderenwerkers dan ook in een juist perspectief. De spreiding over de provincie Brabant geeft een redelijke doorsnee van huisvestingsproblemen bij ouderen.

In Venlo bijvoorbeeld probeert een, door WVC gesubsidieerd, experiment Totaal Ouderenbeleid Venlo, via de coördinatie van voorzieningen voor ouderen tot "maatwerk" te komen, terwijl een groep ouderen in Veldhoven ijvert voor de bouw van bejaardenkoopwoningen in de vrije sector.

De werkgroep wordt ondersteund door een erkend gewetensbezwaaarde, A. Vleems, tewerkgesteld bij het BOZ in Tilburg.

Degenen die het prototypen van een databank van ervaringsinformatie gekoppeld aan regelgeving van dichtbij willen volgen kunnen dit doen in de IMO-host, 033-753081 (viditel-protocol).

Nadere informatie bij Jos Kamps, NIMO

Buurt in balans

Oude stadsbuurten zijn na de stadsvernieuwing soms arena's waarin uiteenlopende groepen elkaar concurreren. Oude wijken en probleemwijken lijken synoniemen. Oudwijk in Utrecht vormt een uitzondering. In een boeiend en leesbaar verslag schetsen de onderzoekers Hans van der Loo, Ron Loozen en Jan Oosterman van de Vakgroep Stadsstudies (RU Utrecht) de ontwikkelingen in Oudwijk. Van volksbuurt via stadsvernieuwing naar een 'moderne buurt', waarin burens "een gepaste distantie jegens elkaar" betrachten.

Inzichten ontleend aan de beschavingstheorie van Elias en de cultureel kapitaal theorie van Bourdieu zijn op elegante wijze in de tekst gebruikt om de betrekkingen tussen gevestigden en nieuwkomers begrijpelijk te maken.

De rol van professionals, zoals opbouwwerkers, buurtwerkers, ambtenaren te velde wordt helder besproken.

Hoewel de onderzoekers een positief beeld schetsen van de samentelling in Oudwijk, zijn zij niet blind voor 'onzichtbare' problemen zoals het isolement van met name oudere bewoners en nieuwe armoede.

Koos Vos

Hans van der Loo, Ron Loozen, Jan Oosterman, Buurt in Balans, levensstijlen in nieuw Oudwijk, Utrecht, Jan van Arkel, 1988. 168 pp.

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) verricht onderzoek op het gebied van maatschappelijke ontwikkelingen. Het NIMO ondersteunt hiermee het professionele opbouwwerk, vormingswerk, sociaal-cultureel werk en emancipatiewerk. Naast de beroepsgroepen in deze werksorten worden steeds meer andere groepen en instellingen geadviseerd en ondersteund door middel van studie, onderzoek en organisatieontwikkeling.

Er vinden diverse typen van onderzoek plaats. Veelal worden ze in samenwerking met derden opgezet. Het NIMO zet zijn deskundigheid in op terreinen als sociale zekerheid, lokale economie, sociale infrastructuur en openbare ruimte. Het instituut wordt gedeeltelijk gefinancierd door de rijksoverheid. Ook worden onderzoeken en studies verricht voor andere opdrachtgevers, waaronder particuliere instellingen en groepen burgers, zoals uitkeringsgerechtigden.

Een lijst van publicaties en rapporten is te verkrijgen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295.

CONSULENTSCHAP SAMENLEVINGSOPBOUW

Het Consulentenschap Samenlevingsopbouw is een landelijke stichting die zich ten doel stelt een flexibel en kwalitatief verantwoord opbouwwerk-aanbod op de markt te brengen, náást het opbouwwerk vanuit plaatselijke instellingen.

Het Consulentenschap richt zich met zijn opbouwwerk-aanbod vooral op gemeenten waar geen normale opbouwwerk-voorziening aanwezig is. En op situaties waar behoefte bestaat aan een tijdelijke, aanvullende expertise.

Tevens wil de stichting voor het opbouwwerk relevante "nieuwe markten" gaan bedienen, die thans in toenemende mate buiten het vak en de beroepsgroep om, gestalte krijgen.

Onlangs is gestart met de opbouw van een kwalitatief hoogwaardig consulentenbestand. In verband hiermee roept de stichting

ervaren praktijkdeskundigen in het opbouwwerk
op om zich in te schrijven als

consulent

Opbouwwerkers die in dienst zijn van een lokale instelling kunnen op detachingsbasis worden ingezet, waarbij een extra vergoeding wordt geboden. Tevens is een overeenkomst op freelancebasis mogelijk.

De kosten van inschrijving bedragen f 35,-.

Inschrijfformulieren en/of nadere informatie bij de St. Consulentenschap Samenlevingsopbouw, Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070 - 521354.

De st. Werkgeversinstituut t.b.v. Welzijnswerkers te Dordrecht vraagt voor buurthuis "De Ducdalf" een

opbouwwerker m/v

voor 20 uur per week

Het buurthuis staat in de wijk Nieuw-Krispijn. Deze wijk bestaat uit voor- en na-oorlogse woningen waar nog lopende renovatieprojecten zijn.

Taken:

- het begeleiden en ondersteunen van verschillende bewonersorganisaties in stadsvernieuwing- en woningverbeteringsprojecten

- prioriteit heeft het organiseren van invloed door bewoners op de woon- en leefomgeving
- meedenken over beheer van buurten in samenwerking met bewoners, gemeente en woningbouwcorporaties
- mee ondersteunen van stedelijke activiteiten met betrekking tot de volkshuisvesting
- diverse taken binnen de buurthuisorganisatie, zoals bestuurs- en teamvergaderingen, ondersteunen en redactie buurtkrant, maken van beleids- en werkplannen.

De werkzaamheden worden vanuit het buurthuis verricht.

Funcctie-eisen:

- afgeronde HBO/Sociale Akademie bij voorkeur met aantekening opbouwwerk

- ervaring met het ondersteunen van bewonersgroepen bij stadsvernieuwing- en woningverbeteringsprojecten en beheer van buurten
- kunnen functioneren in teamverband
- ervaring met het werken in een vrijwilligersorganisatie
- inzicht in de problematiek van achterstandsgebieden.

De aanstelling geschiedt bij de St. W.I.W. (Werkgeversinstituut t.b.v. Welzijnswerkers).
Inschaling op OB-niveau, conform CAO-Welzijnswerk.

*Sollicitaties vóór 20 februari richten aan St. W.I.W., Hof 10, 3311 XG te Dordrecht.
Nadere informatie betreffende de functie is te verkrijgen bij buurthuis "De Ducdalf", tel. 078-141560 (Wil van Hattum of Helma Seelen).*

Nieuwe opbouwwerk-praktijk in Amsterdam-Noord

Zoals Amsterdam, Amsterdam niet meer is, sinds haar bestuurlijke celdeling, zo is over het IJ ook het opbouwwerk bezig een transformatie te ondergaan. Mede op instigatie van de Stadsdeelraad is in Amsterdam Noord de basis gelegd voor een modernisering van het professionele opbouwwerk. Per 1-1-1988 zijn het voormalige buurtopbouwwerk en het wijkopbouwwerk samengevoegd tot een nieuwe Stichting voor Bewonersondersteuning, de Stibo.

Met de vernieuwingskriebels in het lijf hebben bestuur en medewerkers zich het afgelopen jaar gezet aan het ontwerpen van een nieuwe opbouwwerkpraktijk. Verbreding van het opbouwwerk tot bewonersondersteuning; een verdergaande professionalisering en een andere verantwoordingsstructuur zijn de belangrijkste bouwstenen voor een nieuw beleid.

Bewonersondersteuning: een nieuwe leest

In het laatste decennium is het stedelijke opbouwwerk nauw verbonden geweest met de stadsvernieuwing. De optie: opbouwwerk is een instrument in handen van bewonersgroepen werd soms erg letterlijk opgevat en gepraktiseerd. De opbouwwerker als ideoloog van de bewonersgroep, riant genesteld op een kruispunt van informatiestromen. Het blijkt, in ieder geval in Amsterdam Noord, niet zo eenvoudig deze praktijk te herdefiniëren. Wanneer opbouwwerk en bewonersgroep met elkaar zijn vergroeid, is het zicht op veranderingen en trends in het beroep grotendeels verduisterd.

De integratie van buurt- en wijkopbouwwerk was echter voor de Stibo aanleiding om, in een aantal studie-

dagen, een nieuw vertrekpunt te bepalen. Met de term bewonersondersteuning wordt een verbreding van de werkpraktijk nagestreefd. Bewoners- en belangengroepen doen bij hun acties en activiteiten vaak een beroep op professionele ondersteuning omdat men het spoor bijster is of omdat het gekozen traject wordt geblokkeerd. Aan een organisatie voor bewonersondersteuning de taak deze vraag te voorzien van een gepast aanbod: bijvoorbeeld scholing, groepsbegeleiding, onderzoek, organisatieadviezen e.d. De Stibo wil bij het innemen van de vraag bij klantgroepen de definitie van het probleem en de ondersteuningsvraag zorgvuldig met de klantgroep bespreken. Dit voorkomt niet alleen verkeerde verwachtingen, maar is ook voortgekomen uit de wens de vraag om ondersteuning zo weinig mogelijk te modelleren, of direct in bekende vaktermen en technieken om te gieten.

De methode van het projectgerichte werken, met behulp van een projectvoorbereidingskaart en een projectkaart sluit hier naadloos bij aan. De vraag dient uitgangspunt te zijn voor organisatie en inhoud van de bewonersondersteuning. In dit kader is de Stibo samenwerking aangegaan met een technisch advies bureau en een organisatie voor gecoördineerd bejaardenwerk. Wederzijdse signalering en werkfstemming zal hopelijk leiden tot een verregaande vorm van samenwerking, mogelijk ook met andere organisaties om uiteindelijk een breed geïntegreerd aanbod te kunnen leveren.

Naast een brede coalitie ten behoeve van de 'vraagzijde', wordt ook hard gepuzzeld over nieuwe technieken. Experimenten met cursorijsche activiteiten, onderzoek en thema/projectgericht werken e.d. liggen in het verschiep mede in de veronderstelling dat geconcentreerde vormen efficiënter en effectiever zijn dan het volgen van het tijd vretende vergadercircuit. Inhoudelijke verdieping en het aanleren van vaar-

digheden bij bewoners gaan hier hand in hand met netwerkopbouwen en profilering van de opbouw-werkrol.

Professionalisering

De beeldvorming over het buurt- en wijkopbouwwerk kende in Noord steekwoorden als vriendelijk, hardwerkend en makkelijk bereikbaar, maar bij menigeen leefde toch ook het idee van onduidelijk, ondoorzichtig en alleen bij bezuinigingen gericht op het aanprijzen van de eigen stiel. Een 'low-profile' derhalve, met een aandoenlijke bescheidenheid maar in een tijdperk van verzakelijking eigenlijk buiten de orde.

Het projectgerichte werken, naar model van onze Vlaamse zuiderburen (VIBOSO), heeft een duidelijke structurerende werking gehad op de veelal informele werkpraktijk. Afspraken over bijdrage en product van bewonersondersteuning, de projectperiode en het vastleggen van momenten om de verlies- en winstrekening op te maken, geven zowel de klantgroep als de bewonersondersteuner meer houvast. Ineens blijkt er toch sprake te zijn van een echt beroep, inclusief gereedschapskist, benoembare eindproducten en gerechtvaardigde 'eigengroten'.

Professionalisering brengt voor de werker een grotere onafhankelijkheid met zich mee ten opzichte van de bewonersgroepen. Het zicht op de maatschappelijke problematieken, waar deze groepen mee te kampen hebben, neemt toe en de geneigdheid oplossingsgericht te gaan werken.

Inmiddels is de projectmethode haar experimentele fase voorbij en is zij toegesneden op de situatie ter plekke en bij elke aanvraag van kracht. Heeft deze rationelere aanpak bij de werkers voor een kleine verlichting gezorgd, bij de bewo-

nersgroepen moeten soms nog wennen aan de wereld van afspraken en contracten.

Verantwoording naar de klant

Van oudsher funktioneerden de buurthuisraden en de wijkraden als verantwoordingskaders van de buurt resp. wijkopbouwwerkers. De integratie vroeg om een nieuwe structuur waarbij zowel werkgever-schap als opdrachtgeverschap toetsbaar moesten zijn aan hun eigen merites. Om die reden zijn er twee organen gevormd. Het bestuur draagt de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het werk en de belangen van het personeel; een Raad van Aangeslotenen, opgebouwd uit vertegenwoordigers van klantgroepen, adviseert het bestuur vanuit het klantbelang. De laatste heeft met name een rol bij de toedeling van de ondersteuning. Zowel de buurthuizen als de wijkopbouworganen stonden aanvankelijk gereserveerd ten opzichte van de integratie als zodanig en bij de voorgestelde structuur. Het op buurt- en wijkniveau afstaan van 'je opbouwwerker' naar een regionale pool kan alleen maar tot verliezen van invloed leiden, was de angst.

De Stibo heeft zich vanaf het begin niet laten leiden door territoriale principes, waar de bewonersorganisaties traditioneel op zijn georganiseerd. Uit hoofde van een flexibele inzet, specialisatie van de werkers en aansluitend bij de tendens van de 'one issue' groepen als uitkerings-gerechtigden, migranten, ouderen e.d. heeft de Stibo gekozen voor een z.g. thematische werkwijze. In haar verantwoordingsstructuur komt dit terug in de vorming van clusters welke zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van de klantgroepen. Elk cluster vertegenwoordigt een bepaald thema. Algevaardigden vanuit deze clusters vormen op hun beurt weer de Raad van Aangeslote-

nen. De klantgroep heeft hier, een getrapte advieslijn naar het bestuur van de stichting. De invloed van de wijkorganen en buurthuizen is terug te vinden in de samenstelling van het Stibobestuur. De belangen van de klantgroep als wel van de gevestigde bewonersplatforms komen zo terug in de opbouw van de stichting. De Stichting Bewonersondersteuning tracht op deze manier haar organisatiestructuur te laten

sporen met nieuwe beroepszichten en de divers georganiseerde belangen in Amsterdam Noord. Of dit uiteindelijk een voor alle partijen bevredigende situatie oplevert zal het komende jaar moeten blijken.

*Arnold van Dam
coördinator Stichting
Bewonersondersteuning,
Hagedoornplein 1b, 1031 BV
Amsterdam, tel.: 020-340593.* ■

Zelfbeheer in huursector

Bewoners van huurwoningen zijn in staat en bereid om allerlei dagelijkse beheertaken over te nemen van de verhuurder. Dit blijkt uit een advies dat de Stichting Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) heeft uitgebracht aan staatssecretaris Heerma van VROM. Voorwaarde voor het weislagen is dat de bewoners ook zelf de beschikking krijgen over de budgetten voor de beheertaken.

Uit de ervaring met experimentele projecten in de sociale huursector waarbij bewoners taken als onderhoud, verhuur, klachtenbehandeling e.d. van de woningcorporaties hebben overgenomen, is duidelijk geworden dat er voor het weislagen een goede balans moet zijn tussen lasten en lusten, tussen tijdsbesteding en zeggenschap van huurders.

Wanneer op kosten kan worden gespaard, moeten de besparingen direct aan de bewoners ten goede kunnen komen en besteed worden aan extra kwaliteit in dienstverlening en onderhoud.

Kleine projecten met weinig bewoners blijken in de praktijk kwetsbaar. Beter is de projecten wat groter op te zetten, zodat er altijd voldoende geïnteresseerde bewoners voorhanden zijn.

Bij enkele experimenten hebben de bewoners het beheer volledig in eigen handen genomen. Er is een soort mini-woningcorporatie opgericht. Een dergelijke constructie zal echter in de nabije toekomst steeds moeilijker worden aangezien het rijk nog slechts in uitzonderingsgevallen bereid is dergelijke kleine verhuurders als niet winstbeogende instelling te erkennen. Daarmee gaan ook allerlei subsidiemogelijkheden aan de neus van de zelfbeheer-corporaties voorbij.

Bij de meeste projecten is sprake van een bewonersgroep met een duidelijke identiteit en een flinke dosis doorzettingsvermogen. De SEV verwacht dat vooral de minder vergaande vormen van zelfbeheer ingang zullen vinden in de Nederlandse volkshuisvesting. Vooral zaken als klachtenonderhoud en bewonerscontacten zijn succesvol aan de bewoners over te dragen. De experimenten hebben geleerd dat dit leidt tot een betere dienstverlening en meer woontevredenheid.

Het advies "Zelfbeheer in de huursector" is verkrijgbaar bij de SEV, postbus 20730, 3001 JA Rotterdam, tel. 010-4130935. ■

Buurtbeheer 14 keer

(foto Hans Bergman)

Met medewerking van de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting is bij uitgeverij Jan van Arkel te Utrecht, een boekje verschenen waarin 14 buurtbeheer-projecten worden beschreven. Eén van die projecten betreft het groenbeheer aan de Menodastraat in Groningen. Daar is een inventieve financieringsconstructie bedacht om de zes vrijwilligers een vergoeding voor hun groenwerk te kunnen geven.

De Menodastraat maakt onderdeel uit van de Indische Buurt/De Hoogte, één van de Groningse probleemcumulatiegebieden. Het complex Boterdiep omvat 216 woningen, verdeeld in twee gesloten bouwblokken rond een binnenterrein. De woningen zijn gebouwd in 1938 en hebben in 1984-1985 een groot onderhoudsbeurt ondergaan. Op initiatief van het buurtcomité is het beheer van de binnenterreinen en de voortuintjes begin 1987 door de corporatie overgedragen aan de bewoners. Het beheer gebeurt nu door zes vrijwillige bewoners, die ook de herinrichting van binnenterrein en voortuintjes hebben opgepakt.

Nadat in 1985 de verval-spiraal ten positieve gekeerd is, o.a. ten gevolge van een groot-onderhoudsbeurt, dreigt het eens zo actieve buurtcomité te verdwijnen. De problemen in de buurt zijn echter nog lang niet opgelost: de woonomgeving bijvoorbeeld ligt er vervallen en verwaarloosd bij. Niemand voelt zich verantwoordelijk. Terecht vreest men dat hierdoor een nieuwe verval-spiraal kan ontstaan. In de buurt worden ideeën ontwik-

keld over zelfbeheer van de woonomgeving. Behalve een feitelijke verbetering van die omgeving, wil men hiermee bereiken dat de bewoners zich zo veel mogelijk betrokken (blijven) voelen bij hun buurt.

Aan de woningbouwvereniging wordt voorgesteld om het groenonderhoud door 5 of 6 enthousiaste bewoners te laten uitvoeren, die worden betaald voor hun diensten. Hierdoor blijft de continuïteit gewaarborgd en ontstaan geen ruzies tussen actieve en passieve bewoners. De vergoeding en de materiaalkosten moeten worden betaald uit de bijdrage die bewoners voor de groenvoorzieningen betalen aan de woningbouwvereniging. De woningbouwvereniging staat positief tegenover met de voorstellen, juist omdat door de vergoeding van de vrijwilligers de continuïteit gewaarborgd zal zijn. Wel wil de corporatie, gezien de werkgelegenheid van de tuinlieden die ze in dienst heeft, dat het experiment beperkt blijft tot dit complex. De Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting gaat akkoord met een ondersteuningsaanvraag van het buurtcomité. Tussen woningbouwvereniging en buurtcomité wordt een overeenkomst gesloten, waarin het onderhoud en het toezicht daarop wordt geregeld.

Inmiddels is de herinrichting nagenoeg voltooid, terwijl het groenonderhoud volgens afspraak en tot tevredenheid van de bewoners wordt verzorgd door de vrijwilligers.

In "Buurtbeheer, veertien keer" worden buurtbeheer-projecten beschreven in stadscentra, vooroorlogse buurten waar de stadsvernieuwing grotendeels voltooid is of waar het beheer plaatsvindt als onder-

deel van de stadsvernieuwing. Verder zijn voorbeelden opgenomen van na-oorlogse hoog- en laagbouwbuurten en van niet buurtgerichte projecten. Bij elk onderdeel staan samenvattende conclusies. Het boekje besluit met 31 tips voor buurtbeheerders.

Uitgave: Jan van Arkel, Utrecht. ISBN 90 6224 1328.

Financieringsconstructie

De bewoners betalen als onderdeel van de servicekosten f 10,50 per maand voor het onderhoud van de groenvoorzieningen. Na de start van het project blijft de woningbouwvereniging deze bedragen innen en draagt ze vervolgens over aan het buurtcomité. Het bedrag van f 2.268,- wordt gebruikt voor de aanschaf van materiaal en voor een onkostenvergoeding aan de vrijwilligers. Alle vrijwilligers zijn uitkeringsgerechtigden. De woningbouwvereniging brengt de volledige huurprijzen van (max. 7) vrijwilligers aan het buurtcomité in rekening. Het comité int maandelijks bij elk der vrijwilligers een symbolisch bedrag van f 10,- met de omschrijving: "Wegens de aan de woningbouwvereniging door ons te betalen huurprijs voor de door u bewoonde woning".

Voor de Sociale Dienst is er geen aanleiding om de uitkeringen te korten; de huurverplichting blijft bestaan en er wordt niet gekeken naar de hoogte van de huur. Daarmee zijn de uitkeringsproblemen opgelost.

Fiscale problemen, verboden aan het geven van een vergoeding, zijn tot op heden nog niet opgelost.

Waar men bij deze constructie ook rekening mee moet houden is dat de vrijwilligers niet in aanmerking komen voor kwijschelding van reinigings- of afvalstoffenheffing en onroerend goed-belasting. Daarbij wordt rekening gehouden met de feitelijk betaalde huur.